

Tartalom

IGEHIRDETÉS

<i>Dóka Zoltán: Él! Elöttünk megy! Meglátjuk őt! Ne féljetek!</i> – Húsvéti igehirdetés.....	1

KÖSZÖNTÉS

Dóka Zoltán köszöntése	6

TANULMÁNY

<i>Dóka Zoltán: Jézus feltámadása mint történelmi kérdés,</i> teológiai és igehirdetési feladat	7

Előadások az OLBK összejövetelén:

<i>id. Magassy Sándor: Egyházunk utolsó ötven éve.....</i>	11

<i>Boleratzky Lóránd: Az Ordass Lajos Baráti Kör tíz éve</i>	19

<i>Dóka Zoltán: Az Ordass Lajos Baráti Kör önértelmezése</i>	23

<i>Ittész Gábor: Ordass Lajos élete és munkássága</i> – kritikus helyzetek tükrében.....	29

KÖNYVISMERTETÉS

<i>iff. Zászkaliczky Pál: Teológia volt-e a teológia,</i> avagy némi irigykedés református testvéreinkre.....	36

VERS

<i>Sebald Heyden: Ember, sirasd nagy vétkeidet</i>	39

TARTALMI ÖSSZESÍTŐ	40

KERESZTYÉN IGAZSÁG

Az Ordass Lajos Baráti Kör negyedévi folyóirata
Független evangélikus teológiai és kritikai lap

Új folyam 41. szám – 1999. TAVASZ

Felelős szerkesztő: Ittész Gábor (tel.: 96-439-381)

Felelős kiadó: id. Zászkaliczky Pál (tel.: 1-383-1042)

A szerkesztőbizottság tagjai: D. Dóka Zoltán, Ittész János, id. Magassy Sándor

Szerkesztőség: 9024 Győr, Liezen-Mayer u. 41.

Kiadóhivatal: 1114 Budapest, Bocskay út 10.

Csekkszám: Ordass Lajos Baráti Kör,

Budapest – OTP XI. ker. 11711034-20081452

Nyomdai kivitelezés: FÉBÉ Bt.

Felelős vezető: Tóth Béla

HU ISSN 0865-2163 – Törzsszám: 1996/320 – Eng. szám: III./E1/20/1989

Dóka Zoltán

ÉI! Előttünk megy! Meglátjuk őt! Ne féljeteK!

– Húsvéti ígehrdetés Márk 16,1-8 alapján Hévizgyörkőn, 1993. április 11-én. –

És amikor elmúlt a szombat, a magdalai Mária és Mária, a Jakab anyja és Salomé keneteket vásároltak, hogy elmenjenek és megkenjék őt. És nagyon korán, a hét első napján, jönnek a sírbolthoz, miután felkelt a nap. És így beszéltek egymás között: Ki hengeríti el nekünk a követ a sírbolt bejáratáról? És odatekintve látják, hogy el van hengerítve a kő. Pedig az igen nagy volt. És amikor bementek a sírboltba, látták, hogy egy ifjú ül jobb felől, fehér ruhába öltözve, és megrémültek. De ő így szólt hozzájuk: Ne féljeteK! Jézust keresíteK, a Názáretit, a megfeszítettet: feltámadott, nincsen itt! Íme a hely, ahova helyezték. De menjeteK, mondjátok meg tanítványainak és Péternek: ElötteteK megy Galileába: ott meglátjátok őt, amint megmondta nekteK. És kijötteK és elfutottak a sírbolttól, mert remegés és döbbenet fogta el őket; és senkinek sem mondtak el semmit, mert féltek.

Kedves Testvéreim! Húsvét gyönyörű ünnep! Így gondolják ezt azok is, akik csupán a tavasz ébredését, a természet megújulását ünneplik e mai napon. Valóban, csodálatos élmény, a teremtő Isten évről évre ismétlődő csodája, ahogyan a tél fagyától halálba merevedett természet a tavasz melegében életre kel, megújul, virágba borul. Ugyanakkor van valami mély, fájdalmas ellentmondás abban, hogy oly sok embertársunk, miközben az élet tavaszi megújulását ünnepli, mégis a halálban, a halál végső győzelmében hisz. Halálhívók ünneplik az életet!

Mi, keresztyének nem az újuló természetet, nem a tavaszt ünnepelni jöttünk ma a templomba, bár ennek is örülünk, hanem éppen azért jöttünk, hogy meghalljuk a megfeszített názáreti Jézus feltámadásáról szóló örömhírt, és ez a húsvéti evangélium halálhívókból élethívökké, örök élet-hívökké formáljon bennünket. A mi húsvéti ünneplésünk akkor ér igazán célba, ha feltámad szívünkben a húsvéti hit bizonyossága, amelyről így énekeltünk: „Jézus él, én is vele!”

Éppen ezért a mai napnak két nagy kérdése van: hogyan születik a húsvéti hit? És: mi a tartalma a húsvéti örömhírnék? Erre a két kérdésre keresünk most feleletet ebben a legrégibb húsvéti történetben.

I.

Hogyan születik a húsvéti hit? A húsvéti hit ma is úgy születik, mint akkor. Az asszonyok mennek a halálhívók szomorú útján. Reményük nincs. Nem várnak semmit. Szándékuk sem több, csupán egy szeretett, kedves halottat akarnak még egyszer látni, s neki végtisztességet adni. S ebbe az ő halálmenetükbe, reménytelen szomorúságukba szól bele ez a titokzatos ifjú az élet igéjével.

Így történik azóta is. Valaki megszólal. Mindegy, kicsoda. Márk szándékosan nem nevezi az ifjút angyalnak. Így fejezi ki, hogy ez a valaki bárki lehet. Te is, én is. Nem a hírnök személye fontos, hanem az, amit hirdet, hogy a Megfeszített él, feltámadt!

És elindul a hír. Először a csoda döbbenetétől megzavarodva. Márk egyenesen azt írja a befejező versben, hogy az asszonyok remegve futnak haza, s elakad a szavuk, megnémulnak a rendkívüli, a hihetetlen, a semmi mással össze nem hasonlítható élmény hatására: „Senkinek semmit nem mondtak el, mert féltek.” De azután mégiscsak áttöri hallgatásuk falát a Feltámadott valósága, és legyőzi bennük a döbönt félelmet az öröm. Hiszen hamarosan ott találjuk őket az első húsvéti gyülekezet boldog tanúi között. Nyilván ők is elmondták, amit átéltek, ahogyan Péter és a többi apostol is beszámolt a Feltámadott megjelenéseiről. S a hír lázas lendülettel megy tovább szájról szájra, szívből szívbe, nemzedékről nemzedékre, mert ebben az örömhírben erő van, amely megragadja az ember szívét, s fellobbantja benne a húsvéti hit lángját. S ahol ez fellobban, ott azonnal megsokszorozódik, terjed tovább, mint valami áldott tűzvész, amely fényével elűzi a halál sötéttségét és beragyogja a múlandóság éjszakáját.

Ez a húsvéti tűz lobog ebben a mi kis templomunkban is, amióta 1829-ben megépült, sok-sok nemzedéken át mind e mai napig. Ennek lettem én is részese, amikor 29 éves fiatalemberként a húsvéti örömhírral jöttem közéték, kedves hévizgyörki Testvéreim. S most, életem alkonyán is ugyanolyan örömmel hirdetem nektek ezt a húsvéti jó hírt, hogy általa mindnyájunkban fellobogjon a húsvéti láng, és terjedjen szívtől szívig. Nincs közöttünk senki, aki ne lehetne ennek részese, és akire ne lenne szükség ebben a kétezer év óta terjedő húsvéti tűzlobogásban. Nem kell hozzá szószék, nem kell papi palást, semmi más nem kell, csak a szívünkben lobogó húsvéti láng, amelyet odakínálunk mindenkinek, hogy itt, a halál árnyékának völgyében egyre több halálhívó embertársunk szívében felragyogjon az élet, az örök élet hite és világossága.

II.

De mi a tartalma a húsvéti örömhírnek, amely meggyújtja bennünk a húsvéti hit lángját?

Ez a másik kérdésünk, amelyre nekünk is, mint akkor az asszonyoknak, ez a titokzatos ifjú válaszol.

1.) Az első és legfontosabb válasza magára húsvét tényére vonatkozik: *a názáreti Jézus, a Megfeszített, feltámadott! Él!* Ezt fejezi ki Márk is a napfelkelte képével: az asszonyok igen korán mentek a sírhoz, de Isten még korábban ment oda. Mire ők odaérnek, már megtörtént a csoda: felkelt a Nap, Jézus feltámadt! És ez a legfőbb, az alapvető húsvéti üzenet, amelyből minden más következik.

Mindenekelőtt az, hogy nincs igazuk az asszonyoknak, s velük együtt senkinek, aki őt még mindig halottnak hiszi, és úgy is beszél róla. A mi húsvéti hitünk első és legfontosabb titka és öröme éppen az, hogy Jézusról mint élőről beszélünk és teszünk tanúságot. Így fejezzük ki a húsvéti csodát, amellyel Isten mindenkit meglepett. Hiszen senki nem számított arra, hogy Jézus feltámad. Sem a tanítványok, sem ezek az asszonyok. Sem barátai, sem ellenségei. Az asszonyok tanácsalan kérdésére: „Ki hengeríti el nekünk a követ a sírbolt bejáratáról?” csak egy igaz válasz adható: Isten! Kétezer éven át ugyan sok kísérlet történt arra, hogy emberi erővel „hengerítsék el a követ”, vagyis hogy a húsvéti örömhír keletkezésének valamilyen emberi magyarázatot adjanak, s ezzel megcáfolják Jézus feltámadásának valóságát, bebizonyítsák annak lehetetlenségét. De az ilyen kí-

sérletek éppen azért vallanak mindig kudarcot, mert Istent mellőzve, csak az emberi képességekkel és lehetőségekkel számolnak. Csakhogy a legmerészebb emberi fantázia sem képes áthidalni azt a mélységes szakadékot, amely nagypéntek sötét, fájdalmas tragédiáját elválasztja a húsvét győzelmes örömétől. Márk is bizonyára erre céloz, amikor megjegyzi, hogy a kő „igen nagy volt”. Olyan nagy, hogy az meghalad minden emberi erőt. Jézus feltámadásának nincs emberi magyarázata. A feltámadásra is érvényes, amit Jézus a gazdagok megtéréséről mond: „Embereknél lehetetlen, de Istennél nem, mert Istennél minden lehetséges.” (Mk 10,27). Húsvét valóban Isten műve, Isten meglepetése volt. S ugyanígy az is mindig Isten műve, meglepetése, amikor egy emberi szív eljut a húsvéti hitre, vagyis arra a felfedezésre, arra a bizonyosságra és öröme, hogy Jézus él.

Ez a felfedezés pedig azért olyan fontos, azért örömhír, mert a jelentősége ránk vonatkozik, és csupa jót jelent számunkra. A tanítványok, amikor Jézust cserbenhagyták a kereszttúton, rettenetes vétket vettek a lelkükre: a hűtlenség vétkét! De most az élő Jézus, mintha mi sem történt volna, hírt ad magáról, üzen nekik, hogy találkozni akar velük. Még az öt háromszor megtagadó Péterrel is! Mi mást jelent ez, mint azt, hogy megbocsátott nekik! A Feltámadott első ajándéka a bűnbocsánat!

És ez nemcsak a tanítványoknak szól, hanem nekünk is. Jézus feltámadása Isten igazoló pecsétje volt mindazon, amit Jézus hirdetett és cselekedett. Hiszen Jézus ellenségei nem egyszerűen egy embert akartak legyőzni, megölni, hanem azt az ígét, amit ő hirdetett. Felháborodva hallgatták, hogy Jézus bűnbocsánatot hirdet a legmélyebbre süllyedt embereknek is. „Ki bocsáthatja meg a bűnöket az egy Istenen kívül!” – kérdezték egyszer az írástudók. S ezzel megtagadták Jézustól az ő isteni igényét, hogy ti. ő valóban Istentől kapott felhatalmazást a bűnbocsánat hirdetésére. S amikor keresztre feszítették Pilátussal, akkor igazolva látták, amit mondtak róla: ő nem Isten Fia, nem Isten küldötte! Jogtalanul mondta mindazt, amit mondott! Érvénytelen, amit hirdetett! De húsvétkor Isten Jézus mellé állt, és érvényesítette, amit Jézus ellenségei nagypénteken érvénytelenítettek. Húsvét azt jelenti, hogy minden bűnös számára érvényes Isten bocsánata, amit Jézus hirdetett. Számunkra is! S ha érvényes a bűnbocsánat evangéliuma, akkor érvényes az is, ami ebből következik, hogy ti. Isten magához fogad bennünket. Szabad az utunk Óhózzá! Többé számunkra sem a halál a végállomás, hanem Isten megbocsátó atyai szíve. Nem az örök pusztulás a földi út vége, hanem az örök élet Isten örök atyai szeretetében. Ez a mi földi vándorlásunk örök távlata, végső célja, boldogító reménye. Bűnbocsánat és örök élet! Ennek a jézusi örömhírnek a pecsétje, isteni igazolása húsvét. S ezért hangzik az ifjú ajkán az üres sír magyarázatának bevezetéseként a Bibliában mindig visszatérő, isteni biztatás: *Ne féljetek!*

Emberi életünk alaphelyzete a félelem. Félünk egymástól, félünk a sorstól, félünk a haláltól, és mindezek mögött ki nem mondva vagy öntudatlanul is félünk Istentől, mert a lelkünk mélyén, tagadva is tudjuk, érezzük, hogy felelősek vagyunk, számadással tartozunk Neki, de nem tudunk felelni és nem tudunk számot adni. S ezért Őelőtte mindig bűnösök vagyunk, és menthetetlen a helyzetünk. De most az ifjú szava egy marokra fog mindenfajta félelmet, ami emberi szívet csak eltölthet, és felszabadít azok terhe alól: *Ne féljetek!* Jézus feltámadása legyőz minden emberi félelmet, és megajándékoz bennünket e győzelem örömé-

vel és békeességével. Mert ha Isten Jézus pártjára állt, annak a Jézusnak a pártjára, aki még a bűnösök és halandók pártjára állt, akkor ebből világosan következik, hogy Isten is a mi pártunkon van. Ha pedig Isten a pártunkon van, akkor miért is kellene félnünk? Ezért mondja Pál apostol a hit diadalmas örömeivel: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?!” Húsvét ezt az örömet akarja a szívünkbe ültetni: Isten veled van, Krisztusban örökre pártodra állt, ne félj!

2.) A húsvéti evangélium nemcsak meghirdeti Jézus feltámadásának valóságát és jelentőségét, nemcsak megajándékoz bennünket a bűnbocsánat és az örök élet félelmet oszlató örömeivel, hanem arról is meg akarja győzni a szívünket, hogy az élő Jézus itt van velünk. Az ifjú így üzeni ezt a tanítványoknak: *előttetek megy!* Ez a második válasz a húsvéti örömhír tartalmát kereső kérdésünkre. A tanítványoknak ez egyszerre jelentett vigasztalást, hogy vége nagypénteki árvaságuknak, és biztatást, hogy nem kell tanácstalanul, céltalanul bolyongniuk a világban, mert irányt kapott az életük, és ez az irány maga Jézus. Az a Jézus, aki nagypéntek előtti közös vándorútjukon is előttük ment, tanította s példájával mutatta nekik, mit jelent Isten közösségében embernek lenni.

Ez az üzenet is érvényes reánk. Mindnyájunknak szól Jézus hívó szava, amit földi útján oly sokaknak mondott: kövess engem! Ő mindnyájunk előtt megy, hogy elűzze árvaságunkat, és életünk Mestere, útmutatónk, vigasztalónk, bátorítónk és erőforrásunk legyen. Éppen az ő követése közben élhetjük át naponként húsvét valóságát és erejét. Nem süllyedhettél olyan mélyre a bűnök mocsarába, hogy ő ki ne tudna onnan menteni téged. Nem lehetsz olyan szomorú, hogy ő ne tudna megvigasztalni. Nem lehetsz olyan tanácstalan, hogy ő ne tudna tanácsot adni és igaz utat mutatni. Nem lehetsz olyan gyenge és elesett, hogy ő ne tudna új erőt adni és talpra állítani. Csak tekints föl rá és mondd neki: Uram, én szeretnék követni téged!

De hova megy Jézus? Erre a kérdésre is válaszol ez az ige. Az ifjú üzenetében így olvassuk ezt: *Előttetek megy Galileába!* Palesztínának ebben az északi tartományában, ahonnan Jézus útja is elindult, nemcsak zsidók, hanem pogányok is éltek. Ezért a déli tartomány, Júdea lakói lenézően tekintettek erre a keverék-népre. Jézus szerette Galileát. Szívesen járta be vidékeit, akár zsidók, akár pogányok közé vitt az útja. És Márk, a pogányok evangélistája is így tekintett reá. Sőt az ő számára Galilea egyenesen jelképe a világnak, ahol mindenféle népek és emberek élnek együtt.

Ha tehát a Feltámadott Galileába megy, akkor ez azt jelenti, hogy a világba megy. Éspedig azért, mert az ügy, amit ő Istentől hozott, amelyért ő keresztre ment, és amelyet Isten húsvétkor igazolt, az nem a zsidóság belső ügye, nem egy kis zárt, vallásos közösség ügye, hanem az egész világé, az egész emberiségé. S ezért aki őt követni akarja, aki a Feltámadott után akar menni, annak is Galilea felé, a világ felé kell tartania. Annak is ezt a világ-perspektívát kell látnia maga előtt, amelybe mindenki beletartozik. Annak tudnia kell, amit a zsidó Pál apostol így ír: „Krisztusban nincs többé sem zsidó, sem görög, nincs sem szolga, sem szabad, nincs sem férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban. (Gal 3,28). A Feltámadottat követni Galileába éppen ezért azt jelenti, hogy nem zárunk ki senkit a húsvét örömeiből, hanem mindenkivel megosztjuk azt. Nem mondunk le senkiről, hanem mindenkire ott tudunk Isten örök szeretetében. Nem megyünk el senki mellett góggel, közönnyel, megvetéssel vagy

gyűlölettel, hanem mindenki felé kész a szívünk ugyanarra, amire Isten szíve kész irántunk, a mentő szeretetre, a gyógyító irgalomra és a bűnt hátunk mögé vető megbocsátásra. Boldog az, aki kész a feltámadott, élő Jézust ezen a mindenkihez vivő galileai úton követni, mert ez az út vezet örök célunkhoz.

3.) Erről az örök célről szól végül az ifjú harmadik válasza a húsvéti örömhír tartalmát kereső kérdésünkre. Ezt az örök célt így fejezi ki: *meglátjátok őt!* A tanítványoknak ez az ígéret akkor közvetlenül a Feltámadottal való találkozást jelentette Galileában, ahogy ez hamarosan be is következett.

De érvényes ez az ígéret ma is, számunkra is. Mi ugyan még a hit és nem a látás korszakában élünk. De a „meglátjátok őt!”-ígéret nekünk is szól, és az örök élet legmélyebb tartalmát fejezi ki: meglátjuk Jézust, és örökre vele leszünk! Vagyis az üdvösség végső örömét nem egyszerűen az örökkévalóság tökéletes létállapota jelenti, hanem a személyes találkozás és örök együttlét Jézussal Isten szeretetének közösségében. Ezért mondja Luther a maga merész módján: „Ha Jézus a pokolban lenne, akkor én szeretnék elkárhozni, hogy vele lehessenek!” Nyilván tudta, hogy ez képtelenség, de éppen így akart rámutatni az üdvösség lényegére, legfőbb ajándékára. Ezt ígéri Jézus a latoknak is a kereszten: „*Ma velem leszel a Paradicsomban.*” (Lk 23,43) És ugyanezt írja Pál apostol a filippbelieknek: „...vágyódom elköltözni és *Krisztussal lenni*, mert ez sokkal jobb mindennél!” (1,23). Az üdvösség tehát valóban ezt jelenti: vele lenni! És persze fordítva is igaz! A kárhozat azt jelenti: nélküle lenni! Ezért van tulajdonképpen már itt a földön a kárhozathoz hasonló állapotban az, aki önműködően s ezért a bűnbocsánat hite és az örök élet reménysége nélkül él. Itt azonban meg lehet változni, megtérni, hitre jutni.

De éppen ezért olyan fontos, hogy mi, akik halljuk és valljuk a húsvéti örömhírt, legyünk valóban hírnökei a húsvéti evangéliumnak. Amiképpen az asszonyok kapják a parancsot, hogy mondják meg a tanítványoknak a Feltámadott üzenetét, úgy kapjuk mi is, ma is a parancsot, a misszió parancsát, hogy mondjuk meg az embereknek, a Krisztus nélkül, az örök reménység nélkül élő, a félelmes szívű embereknek, hogy önekik is feltámadott az Úr, nekik is meg van bocsátva minden bűnük, ők is követhetik a Mestert, nekik is helyük van az örök üdvösségben, mert az ő útjuk végén is ott áll és velük is örökre együtt akar lenni Jézus, a Feltámadott!

Boldog, aki ezt a húsvéti örömhírt, amely kétezer éve, nemzedékről nemzedékre terjed s bejárja a világot, átveszi, szívébe fogadja és mint lobogó fáklalángot másoknak is továbbadja! Ámen.

*Folyóiratunk minden kedves Olvasójának
szeretettel kívánunk
félelmeket oszlató húsvéti örömet:*

Jézus él, feltámadott!

A Keresztyén Igazság szerkesztőbizottsága

Dóka Zoltán köszöntése

Az újév közeledtével családi otthonában szűk munkatársi körben köszönhetők a január 1-jén 70. születésnapját ünneplő Dóka Zoltánt. S most folyóiratunk idei első számával a Keresztyén Igazság olvasóinak szélesebb körét is szeretnénk belevonni a születésnap megemlékezésébe, hogy együtt adjunk hálát Istennek azokért az ajándékokért, amelyeket egyházunk Dóka Zoltán testvérünk szolgálatán keresztül eddig is kapott.

Nem könnyű úton vezette őt az Úristen, mert Krisztus vándorló népe történetének nem könnyű korszakában kellett és kell küldetését teljesítenie.

„Isten kiáltó embereinek” sorába kellett beállnia, amikor 1984-ben Nyílt levelét megírta. Hiszen nemcsak egyházunk nyomorúságát kellett elkiáltania, de az egyház egyetlen kincsének, a hamisítatlan, ideológiáktól meg nem fertőzött evangéliumnak az igazságát is. Mert az egyház létének és megújulásának egyetlen záloga nem valami „jelzős teológia”, hanem egyedül a megfeszített és feltámasztott Krisztus evangéliuma.

A teológia igényes tudósa egy olyan korban, amelyben az olcsó, karriert biztosító jelszavak sekélyesítették el az egyház gyönyörű tudományának művelését. Hogy Márk evangéliumához írt kommentárjának eredeti formája napvilágot láthatott, nem egyszerűen személyes ambíciói, sokkal inkább evangélikus teológiank 20. századi története és teológiai gondolkodásunk szempontjából jelentős.

Luther tanítványa egyházi életünk és korunk sok súlyos kérdésével való vívódása között. Luthertől tanulta meg, s a reformátor nyomán képviseli írásaiban, tanulmányaiban a törvény és evangélium helyes megkülönböztetését, és fejt ki mindazt, ami Isten kettős kormányzására, az egyház és az állam feladatára, a dogmatikum és etikum, a keresztyén hit és élet összefüggéseire nézve ebből következik. Jézus tanítványaként, a reformáció drága örökségéből tanulva lett – professzori katedra nélkül is – egyházunk tanítója, akinek mondanivalójára oda kell figyelni.

Széles horizontú egyházi küzdelmek harcosa, aki mégis tudja, hogy a közegyház frontján a teológiai, lelki, erkölcsi vagy akár jogi és szervezeti megújulásért vívott küzdelmek mindig a gyülekezetért és a gyülekezetekben élő keresztyénekért, Jézus mai tanítványaiért folynak. Országos távlatú megnyilatkozásait így hitelesíti hévizgyörki gyülekezetépítő, igehirdető és pásztori munkája, és énekein, énekefordításain keresztül épülhetnek, erősödhetnek ebből a szolgálatából is sokan az ország minden táján.

Az, Aki Dóka Zoltán testvérünket nekünk ajándékozta, tartsa meg őt – életnek és küzdelmeinek hűséges társával, feleségével együtt – még sokáig egyházunk számára.

*Az Ordass Lajos Baráti Kör
elnöksége és
a Keresztyén Igazság szerkesztői*

Dóka Zoltán

Jézus feltámadása

mint történeti kérdés, teológiai és igehirdetési feladat

(Előadás a Budapesti Református Teológiai Akadémia hallgatóinak 1998. április 15-én)

Tisztelt Hallgatóim, kedves Testvéreim!

Köszönöm a meghívást. Örülök, hogy itt lehetek. Nemcsak azért, mert kedves emlékek ébrednek bennem (1950-ben cserediákként jártam itt utoljára!), hanem még inkább azért – s ez már témánk kellős közepét érinti –, mert mindig öröm, ha emberek a megfeszített és feltámadott Jézus nevében és hitében találkoznak. Ugyanis ahol ez történik, ott bizonyosan jelen van az egyház, mert jelen van maga a Feltámadott.

Amikor ezt mondom, akkor ezzel máris tudatosan el akarom háritani azt a félreértési lehetőséget, mintha Jézus feltámadásának a valósága és a húsvéti hit igaza függne bárkinek a gondolatmenetétől, érvelésétől. Nem függ, nem is függhet, mert mindkettő Isten műve. Senki nem vállalkozhat arra, hogy „bebizonyítsa” Jézus feltámadását, és valamilyen receptet, emberi garanciát adjon a húsvéti hit számára. Ez mindenképpen az emberi képességet meghaladó és ugyanakkor illetéktelen vállalkozás lenne. Isten cselekedetét emberi beszéd soha nem garantálhatja, csupán tanúsíthatja.

Az én szándékom sem több, mint hogy megkísérlem egy bizonyos gondolatmenet keretében a teljesség igénye nélkül elmondani, milyen történeti és teológiai kérdések vetődnek fel az én tapasztalatom szerint húsvétal kapcsolatban, amelyekre választ kell keresnünk ahhoz, hogy kortársainknak hirdetni tudjuk a húsvéti evangéliumot. E célmeghatározásból adódik mondanivalóm hármasság tagozódása: Jézus feltámadása *I.)* mint történeti kérdés, *II.)* mint teológiai és *III.)* mint igehirdetési feladat.

I.) Jézus feltámadása mint történeti kérdés

A múlt eseményeiről, tehát a történelemeről, csupán az eseményeket közvetlenül vagy közvetve tanúsító dokumentumok révén tudhatunk. Jézus feltámadásának mint történeti eseménynek nincs *közvetlen* dokumentuma. Senkitől illetve senkiről nem maradt ránk olyan dokumentum-értékű közlés, amely szerint valaki jelen volt, amikor a halott Jézus megmozdult, életre kelt.

Annál több *közvetett* dokumentumot őrzött meg az Újszövetség, amelyekből *következtetni* lehet Jézus feltámadásának eseményére. Ilyenek az üres sírról és a Feltámadott megjelenéseiről szóló elbeszélések változatai. Az üres sír-elbeszélés negatív értelemben ad alapot a következtetésre: ha üres volt a sír, akkor feltámadt. A megjelenések viszont pozitív következtetést tesznek lehetővé: ha megjelent, akkor fel kellett támadnia. E következtetések azonban a történész számára egyik esetben sem szükségszerűek, mert más következtetések is lehetségesek.

Igy az *üres sírről* lehet azt mondani, amiről már Máténál is olvassunk, hogy a tanítványok ellopták Jézus testét. Eszerint a keresztyények húsvéti hite egy durva csaláson alapulna. Csakhogy pusztán történetileg és emberileg is alig elképzel-

hető, hogy éppen a „csalók” a saját csalásukon alapuló, hamis ügyért később az életüket is készek feláldozni. Ráadásul ugyanők egyszerűen már megbuktak ebben az ügyben. Ennél sokkal enyhébb magyarázat lehetne az, hogy egy kései legendáról van szó, amely az ember testi valóságát hangsúlyozó zsidó emberszemléletnek megfelelően – szemben a szellemi, lelki valóságot hangsúlyozó görög emberszemlélettel – Jézus *testi* feltámadását akarja bizonyítani. Ehhez azonban a legenda kitalálójának több és főként férfi tanúkat kellett volna felvonultatnia az üres sírhoz, hogy az elbeszélés a kor bizonyítási feltételeinek megfelelően hitelt érdemlő legyen. Az a magyarázat pedig szinte már mosolyt érdemel, hogy az asszonyok tévedésből egy másik, még üres sírhoz mentek volna. Ezekkel és hasonló magyarázatokkal szemben a legvalószínűbb történeti magyarázat az, hogy az asszonyok valóban üresen találták Jézus sírját. Emellett szól az a tény is, hogy az elbeszélésre az evangéliumokon kívül az Újszövetségben sehol nincs még utalás sem, noha pl. Pál apostol 1Kor 15,4-ben a legrégebb evangéliumi hitformulát idézve, szól Jézus temetéséről is. Az üres sír elbeszélését tehát – legalábbis kezdetben – nem használták teológiai érvelésre, mert nem találták erre alkalmasnak. Hagyománytörténeti szempontból az a legvalószínűbb, hogy az eredetileg egyszerű elbeszélés utólag kapott egyre bővülő teológiai értelmezést. Ez lehet az oka az evangéliumokban található változatok eltéréseinek.

Annál inkább jelentenek a teológiai érvelés számára fontos eszközt a feltámadott Jézus *megjelenései*. A koronatanú itt Pál apostol, aki nemcsak másokról mondja el, hogy megjelent nekik a Feltámadott, hanem önmagáról is megvallja: „láttam az Urat!” (vö. 1Kor 9,1; 15,8). Itt is szembe kell néznünk azonban a történéssz ellenvetéseivel, aki a történelem eseményeit csak a történelem belső, immanens összefüggéseivel, törvényszerűségeivel tudja realizálni, de képtelen a történelemben megállapítani, konstatálni Isten cselekvését. Ezért jöttek létre – a múlt század óta mindmáig – azok az elméletek, amelyek Jézus feltámadását illetve megjelenéseit valamilyen immanens, tehát e világi, emberi magyarázattal próbálják értelmezni, racionalizálni. Ilyen a ma már ritka, bár előforduló ún. tetszhalál-elmélet, és a ma is gyakori ún. szubjektív vízió-elmélet. Az előbbi annyira idegen az újszövetségi hagyománytól, és oly sok kérdést hagy megválaszolatlanul, hogy pusztán történeti szempontból sem lehet komolyan számba venni. A sokkal „népszerűbb” szubjektív vízió-elmélet a feltámadott Jézus megjelenéseiről szóló újszövetségi elbeszéléseket Mária Magdaléna, Péter, Pál vagy általában a tanítványok lelkiállapotából próbálja megmagyarázni. Észérint azok nem objektív, ténylegesen megtörtént jelenségek voltak, hanem az illetők felfokozott pszichés állapotának, lelki vágyának látomásszerű kivetítődései. Csakhogy e vízió-elmélet képviselői észrevétlenül átlépi a történéssz illetékességének a határát, amikor olyasmit tételeznek fel az elbeszélések szereplőinél, amire a szövegekben nincs semmi támpont. Sőt éppen ellenkezőleg: az egész húsvéti hagyomány egyöntetű annak megállapításában, hogy sem az asszonyok, sem a tanítványok nem számítottak Jézus feltámadására. E vízió-elmélet mögött tehát nem dokumentált történeti adatok állnak, hanem világnézeti, valóság-értelmezési elfogultság. Az elfogulatlan történéssznek tárgyszerűen csupán egy *történeti rejtélyt* lehet megállapítania: a názáreti Jézus ügye teljesen csődbe jutott a halálával, tanítványai is cserbenhagyták, elmenekültek, s mégis, rövid idő múlva ugyanezek a tanítvá-

nyok hirdetni kezdik, hogy találkoztak a feltámadott Jézussal, és elkezdik nyilvánosan képviselni „Jézus ügyét” (W. Marxsen).

Ez a történeti rejtély az, amit a történeti források, dokumentumok teljes tiszteltben tartásával csak a keresztyén húsvéti hit tud feloldani, de már nem mint immanens történeti eseményt, hanem mint Isten cselekedetét. Sőt maga ez a húsvéti hit is Isten cselekedete bennünk, s nem valamiféle immanens történeti következtetés vagy bizonyítás eredménye. Mindenki tudja ezt, aki hisz a feltámadott Jézus Krisztusban.

Hogyan születik ez a hit? Kezdetől fogva máig ugyanúgy: valaki meghirdeti a húsvéti örömhírt, s ez az igehirdetés, ez a *kérügmá* ébreszti a húsvéti hitet. Ennek az igehirdetési láncnak a kezdetén maga a Feltámadott áll, aki megjelent a tanítványoknak. S ez a lánc érkezik el hozzánk, valahányszor prédikáljuk, ill. hallgatjuk a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztusról szóló evangéliumot. Sőt ennél is többet kell mondanunk: maga a Feltámadott szól ma is hozzánk az igehirdetésben. Ő maga „munkálkodik együtt” az igehirdetőkkel (Mk 16,20), s ébreszti bennünk a húsvéti hitet, vagyis a bizonyosságot, hogy ő él. Ez a pozitív értelme R. Bultmann sokszor támadott, híres mondatának: „Jézus a kérügmába támadt fel.” Ezzel már át is tértem előadásom második témaköréhez.

II.) Jézus feltámadása mint teológiai feladat

Ahol a történész munkája véget ér, ott kezdődik a teológusé. Ez nem azt jelenti, hogy a teológusnak nincs már történet-kutatási és történet-értelmezési feladata, hanem azt, hogy a teológus a történeti rejtély megoldódása, vagyis a húsvéti hit által új szempontot kap a munkájához. Nevezetesen a szoros értelemben vett „teo-lógia” szempontját, hogy ti. amikor húsvétról, Jézus feltámadásáról beszélünk, akkor „Istenről beszélünk”, aki feltámasztotta Jézust a halálból. Más szóval: a kiindulási pont, ahonnan az egész húsvéti kérdést megközelítjük, nem valamilyen immanens történeti, pszichológiai vagy éppen szociológiai szempont, hanem maga Isten.

Ez az új szempont, vagyis húsvét *teocentrikus* szemlélete, felszabadítja és elkötelezi a teológust. Felszabadítja az immanens történeti magyarázat és bizonyítás kényszere alól, amelytől a történész húsvéti hit nélkül nem tud szabadulni, noha igyekezete eleve kudarcra van ítélve. Ugyanakkor a húsvéti hit új szempontja el is kötelezi a teológust, hogy immár a húsvéti hit fényénél igyekezzen az Újszövetség húsvéti hagyományának értelmét és jelentőségét feltárni az igehirdetés számára.

Ez a feladat néha nagyon is nehéz kérdések elé állítja a teológust, mert az Újszövetség húsvéti hagyománya nemcsak rendkívül sokrétű, gazdag anyag, hanem számos történetileg feloldhatatlan ellentmondást is tartalmaz. Ilyen pl. – hogy csak az egyik legjellegzetesebbet említsem – a galileai (Mt, Mk) és a jeruzsálemi (Lk) likalizáció ellentéte: a feltámadott Jézus első megjelenése a tanítványoknak nem történhetett egyszerre Galileában is és Jeruzsálemben is. Ezeket az ellentmondásokat többnyire csak a valószínűség szintjén lehet feloldani. Fontos viszont, hogy az ilyen eltéréseknek – éppen az alapvető teológiai szempont fényében – ne tulajdonítsunk nagy jelentőséget, ahogy nyilván az őskeresztyén-ségben sem tették ezt. Az újszövetségi írókat ugyanis elsősorban nem történeti,

hanem teológiai szempontok vezették a hagyományanyag megformálásánál. A döntő teológiai feladat számunkra éppen ezeknek a teológiai szempontoknak a kidolgozása és felmutatása. Vagyis válaszkérés arra a kérdésre, hogy miképpen értelmezik a húsvéti hagyomány egyes darabjai Jézus feltámadását. Természetesen minden textus sajátos választ, ill. válaszokat ad erre a kérdésre. Ha azonban csoportosítani próbáljuk ezeket a válaszokat, akkor egy nagyon fontos húsvéti körképet kapunk. Általában két fő típust lehet megkülönböztetni: az egyik típushoz azok a húsvéti igék tartoznak, amelyek a múltra vonatkoznak, s azt értékelik. A másik típus a húsvét utáni jövőre nézve szól Jézus feltámadásának jelentőségéről. Hadd soroljam fel röviden a két típus legfontosabb vonásait:

A *múltra* nézve Jézus feltámadása közvetlenül a keresztet értelmezi. Ha Isten feltámasztotta a Megfeszítettet, akkor ezzel mellé állt, őt igazolta, és így a kereszt ítéletet jelent az őt elvető világ felett. Ugyanakkor a kereszt éppen húsvét által kap pozitív üdvjelentőséget is. Ugyanis Jézus azért került a keresztre, mert Isten feltétlen kegyelmét és bocsánatát hirdette a bűnös embernek. Ezt az ígét, a kegyelem ígét igazolta Isten húsvétkor. De húsvét éppen ezért nemcsak a keresztet értelmezi, hanem hitelesíti a názáreti Jézus egész földi útját, szavát, tetteit és személyének isteni igényét is. Húsvétnek tehát egyszerre van szoteriológiai (= az üdvösség kérdésre válaszoló) és krisztológiai (Krisztus személyének titkát magyarázó) jelentősége. Ez a múltra vonatkozó aspektus áll az evangéliumok keletkezésének hátterében is, amelyek köztudottan húsvét fényében íródtak, s ezért nem tekinthetők hétköznapi értelemben vett életrajzoknak, hanem húsvétra támaszkodó, igehirdetési jellegük és szándékuk van.

Húsvét *jövőbe* tekintő aspektusa elsősorban az *eszchatologikus*, azaz a végső idő perspektíváját jelenti. Ha Jézus feltámadt, akkor az eszchatologikus várakozás szerint elkezdődött a végső idő, amely a halottak feltámadását és a végítéletet hozza. A végső jövő mintegy a jelenbe lépett. Jézus feltámadása tehát előhírnöke, „zsengéje” (1Kor 15,20) a mi feltámadásunknak. Alapja üdvösségünk reménységének és „bizodal munknak az ítélet napjához” (1Jn 4,17). – Húsvét *jövőbe* tekintő aspektusának másik döntő vonása a *küldetés*, azaz a *missziói* és ennek nyomán az egyházi, az *ekleziológiai* perspektíva. A Feltámadott megjelenéseinek többsége küldetéssel, megbizatással végződik. A húsvét és a végső teljesség közötti eszchatologikus idő a tanúskodó egyház korszaka. Ebben élünk ma is, és erre a küldetésre hív el minket is a feltámadott, élő Jézus Krisztus. Az ő hatalmának jele, hogy minden nemzedékben vannak, akik vállalják az élet ígétének szolgálatát.

III.) Jézus feltámadása mint igehirdetési feladat

Az eddigiek alapján kell most már felvetnünk a húsvéti igehirdetés közvetlen kérdését: Hogyan prédikáljunk Jézus feltámadásáról? Ez a kérdés azonban már nem az újszövetségi tájékozódás, hanem az igehirdetés tan, a homiletika körébe tartozik, és külön előadást igényel. Ezért elméleti fejtegetés helyett hadd válaszoljak a kérdésre a gyakorlat oldaláról közelítve, három rövid, tanácsoló szóval. A hármastanács így hangzik: prédikáljunk húsvétkor örömmel, felszabadultan és alázatosan!

Örömmel! Nincs még egy ünnep, amelyen a prédikáció annyira próbára teszi az igehirdető személyét, mint húsvét ünnepe. Talán ilyenkor érzi meg a gyüleke-

zet leginkább, hogy „hiszi-e a tisztelendő úr, amit mond?!”. Akiben nincs mély, napi gondokat, bajokat, keserőségeket vagy éppen félelmeket, betegséget, gyászt is átívelő, bizakodó öröm azon, hogy Jézus feltámadott, él és itt van velünk, annak bizonyára a legkeservesebb feladat a húsvéti prédikáció. Mégsem szabad megfutamodnunk! A hit örömeért is szabad imádkoznunk. Húsvétkor különösen is sok imádsággal kell készülnünk a prédikációra, hogy valóban örömhírt tudjunk mondani a gyülekezetnek!

Felszabadultan! Itt csak utalok arra, amiről már szóltam: nekünk nem kell „bebizonyítanunk”, hogy Jézus feltámadt! Nem a mi prédikációnk támasztja fel őt. Mi csak tanúságot teszünk Isten hatalmáról, aki az első húsvéton cselekedett. Húsvét is „elvégeztetett”! Isten az, aki a Lélek által az ő jó tetszése szerint felhasználja a mi mindig gyarló és alkalmatlan szavainkat, hogy húsvéti hitet ébresszen a gyülekezetben.

Alázatosan! Itt az eddigieken túl a textusra is gondolok. Az alapige előtt is meg kell alázkodnunk! Ez többek között azt jelenti, hogy ne általában beszéljünk húsvétról, hanem ragaszkodjunk a textushoz. Minden húsvéti textusnak vannak specialitásai, ahogy erre az imént utaltam. Ezeket kell megkeresnünk és megszólaltatnunk. Mintegy bele kell vonnunk a gyülekezetet a textusba, hogy húsvét az ő történetükké váljon.

* * *

Lapunk jelen számában a fentiek illusztrálására közöljük egyik Hévizgyörkөн elmondott húsvéti prédikációmát. Az alapige az óegyházi rend evangéliuma húsvét vasárnapra: Márk 16,1-8. Az ige hirdetés címe: „Él! Elöttünk megy! Meglátjuk őt! Ne féljete!”

id. Magassy Sándor

Egyházunk utolsó ötven éve

Dolgozatom az OLBK 1998. november 12-i összejövetelén elhangzott előadás utólag megfogalmazott változata, mely vázlatos és szubjektív. Vázlatos: azaz nem öleli fel a történések lehető teljességét, igyekszik megmaradni néhány kiemelkedően fontos jelenség felvillantásánál. Szubjektív: azaz hangsúlyossá válnak benne a személyes mozzanatok. Úgy vélem: e kettős alapszempontról érvényesítése nem ártalmas, inkább hasznos a mondanivaló egészére nézve, mert olyan folyamatokról számol be, melyeket a személyes átélés hitelesít, s kapcsol össze mások – ugyancsak szubjektív és töredékes, ám összességében általánosítható – tapasztalatával.

1. Az Egyezmény

Az állammal 1948. december 14-én megkötött Egyezmény lényegében két ténytet fogalmazott meg. Egyfelől az egyház tudomásul vette az ekkorra befejeződött államosítási folyamatot, melynek keretében elvesztette az évszázadok alatt kiépült és jól funkcionáló struktúráját, másfelől az állam biztosított számára bizonyos szolgálati lehetőségeket és azok ellátásához némi anyagi támogatást.

Már az Egyezmény megszületésének pillanatában hangot kapott az a nézet, hogy „az Egyezmény betűjénél fontosabb az Egyezmény szelleme”. Ez a tetszetős vélemény később egyeduralkodóvá vált. Azt a szerepet kapta, hogy elfedje a pártállami uralomnak való teljes alávetettséget.

Hozzá kell mindehhez tenni, hogy nemcsak az volt fontos, ami az Egyezmény szövegébe belekerült, illetve ami az „Egyezmény szellemét” volt hivatva hordozni, hanem az is, ami kimaradt belőle. Nem esett szó arról, hogy az államsegély nem a demokratikus államrend találmánya, hanem folytatása egy több évtizedes hagyománynak, melynek az volt a szerepe, hogy némileg kompenzálja azt a hátrányt, ami a protestáns egyházak szegénységéből keletkezett, s hozta nehéz helyzetbe a katolikus egyházzal szemben. Önmagában is sajátos tehát, hogy a még húsz évre – öt évenként 25%-os csökkentés mellett – folyósítandó államsegélyt úgy állították be, mintha az valamilyen „különlegesen nagyvonalú gesztus” volna. Az sem feledhető, hogy az államsegély folyósításánál változatlan maradt az összeg nominálértéke, aminek eredményeképpen a későbbiekben változatlan formában folyósított összeg reálértéke mintegy a tizedére csökkent.

2. Az egyházak államosítása

Amint a proletárdiktatúra nem akkor kezdődött, amikor 1949. augusztus 18-án kikiáltották a Magyar Népköztársaságot és a Parlament elfogadta az új Alkotmányt, úgy az egyházak államosítása sem köthető az egyezmények aláírásának dátumához. A hozzá vezető út rövid volt, ámde félelmetes.

1945–1948 között egymás után államosították a Kommunista Párt propagandája, a karhatalom és nem utolsósorban a megszálló szovjet haderő alig leplezett támogatásával a bankokat, a nagybirtokokat, a nagyüzemeket, majd a középszintű gazdasági egységeket, végül lényegében minden magángazdaságot. Így alakították át nemcsak a termelés struktúráját, hanem egyúttal az állampolgárok magánéletét is. Ugyanez a módszer érvényesült az állam egyház-politikájában is. Előbb a katolikus latifundiumok tűntek el, aztán valamennyi egyház ingatlanvagyonra, majd sor került az iskolák államosítására s vele egy új helyzet kialakítására.

Az egyházellenes kampány nagy találékonysággal folyt. Koholt vádak alapján 10 évi fegyházbüntetésre ítélték Túróczy Zoltán püspököt. A „forgatókönyv” szerint röviddel később ugyan amnesztiában részesült, de mind neki, mind az egyházkerületnek, illetve az egyháznak meg kellett értenie, hogy az alakuló új államhatalom könyörtelenül le akar számolni a hagyományos értékrenddel. A már idős és elbetegesedő Kapi Béla püspök a kikerülhetetlen államosítási akarat érzékelésekor úgy döntött, hogy visszavonul és átadja helyét Túróczy Zoltánnak. A bányai kerületben Raffay Sándor halála után Ordass Lajos lett a püspök, aki szilárd és következetes magatartása miatt az állam „első számú közellenségévé” vált, s ezért 1948 őszén letartóztatták, majd – ugyancsak koholt vádak alapján – börtönbüntetésre ítélték. A 2 év a 10 évhez viszonyítva nem látszik elviselhetetlenül súlyosnak. Figyelembe kell vennünk azonban, hogy nem a börtönbüntetés hosszúsága, hanem az elmarasztaló ítélet ténye volt a fontos. Eltávolították az egyházi harc vezetőemberét a posztjáról, helyébe – Dezséry László személyében – egy számukra teljesen „megfelelő” embert juttattak. Meg-

találták a pánszláv vonzalmairól közismert Vető Lajost is, aki a tervezett kétke-
rületes egyházi rendszer másik kulcsfontosságú vezetője lett. Túróczy Zoltán
csak addig volt fontos az állam számára, amíg aláírása nem került az Egyezmény
végére. Pár év elteltével szilencium alá vetették, püspöktársát: Szabó Józsefet is
megfosztották püspöki tisztétől, és a négy kerületet két kerületté olvasztották
össze.

A kiválasztott 1948-as kulcsévre tekintettel különösen jelentőssé válik az a
körülmény, hogy egyházunk köztisztviselőben álló vezetője nyugdíjba kényszerül;
hogy utódja egy a börtönvilágot megjárt és az államhatalom brutalitását elszen-
vedett vezető. Dezséry László 1948-ban írt „Nyílt levelében” világosan kifejti,
hogy alapvetően felül kell vizsgálni az egyház útját és szolgálatát abban-a világ-
ban, amely körülötte kialakulóban van, s amelyé a jövő. A támadás nemcsak a
csúcscso meghódítása érdekében indult meg ezekben az években. Tulajdonkép-
pen ekkor cseréldődött ki egyházunk egész vezető rétege. Fegyelmi vizsgálatok,
illetve egyéb kényszerítő körülmények nyomán háttérbe szorultak olyan kiváló
egyéniségek, mint például Keken András, Kendeh György, Zászkaliszky Pál,
Rohály Mihály, Balczó András, Rózse István, Kiss György, Joób Olivér, Murányi
György, Botta István esperesek és lelkészek, illetve Radvánszky Albert, Zsedényi
Ede, Mesterházy Ernő felügyelők, és helyükbe lépnek Grünvalszky Károly, Pröhl-
le Károly, Gyöngyösi Vilmos, Rédey Pál, Karner Ágoston, Ottlyk Ernő, Pálfy
Miklós, Groó Gyula, Nagy István esperesek, professzorok, lelkészek, akik nagy-
részt kiváló szellemi képességekkel rendelkeztek és teológiai műveltségük is
jelentősen meghaladta a tisztas átlagot, mindamellett elkötelezettjeivé váltak a
pártállami hatalmi struktúrának, ezen belül az Állami Egyházügyi Hivatalnak.
Személyek pozitív vagy negatív kiemelése kizárólag azért szerepel ebben az
összefüggésben, mivel a két névsor igazolja annak az ígének igazságát, mely
szerint „ha megverem a pástort, elszélednek a nyáj juhái” (Zak 13,7; Mt 26,31;
Mk 14,27), vagyis az egyház kulcspozícióinak személyi betöltése a közegyházi
helyzet alakulására nézve döntően fontos tényező.

Az elmúlt évtizedek kutatásai során feltűnt nekem, hogy mennyi nehézséggel
jelent meg 1947–1948 években a lelkészi szakfolyóirat, melyet Vértesi Zoltán
1924-ben alapított, tehát több évtizedes múltra tekinthetett vissza. A sajtó elleni
támadások nyomán változott meg az 1910-ben alapított Harangszó profilja, s
szűnt meg 1950 nyarán. Érdekes, hogy az eredetileg a Luther Szövetség lapjaként
megjelenő Evangélikus Élet 1948 őszén alakult újjá, s 1950 koraószén átvette a
kényszerrel megszüntetett Új Harangszó többeszes olvasótáborát. A Lelkipásztor
szakfolyóirat karizmatikus szerkesztőjének: Veöreös Imrének 1952-ben távoznia
kellett székéből, hogy helyét a pártállami érdekelttségű egyházvezetés Vető Lajos
püspökkel és Pálfy Miklós professzorral töltsse be.

A gátlástalan politikai terror megnyilvánulása volt a „pócspetri eset”. Az isko-
lája átalakítását meggátolni igyekvő buzgó katolikus közösség demonstrációja
alkalmával a kirendelt rendőrök egyike öngyilkosságot követett el, melynek kö-
vetkeztében a nyomozó hatóság statáriális tárgyalás után halálra ítélte és kivégez-
tetett egy vétkes személyt, illetve életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte a szin-
tén teljesen vétkes plébánost „gyilkosság és gyilkosságra való felbujtás” vádja
alapján. Mindezt kiegészítették a neves és névtelen egyházi és világi emberek

ellen indított – s több ezerre rúgó – eljárások, melyeknek egyértelmű volt az üzenetük: a proletárdiktatúra kíméletlenül és rendkívüli eréllyel sújt le mindenkire, aki ellene szegül.

A töredékesen felsorolt személyek akár pozitív, akár negatív értelemben nevükkel is fémjeleznek valamit: teológiai, hitbeli, erkölcsi meghatározottságot, egyházipolitikai, egyháztársadalmi elkötelezettséget. Ebben az összefüggésben válik igazán hangsúlyossá, hogy a személycserék nem egyszerűen egyfajta kurzusváltásra utalnak, hanem arra is, hogy ha a hangsúlyok eltolódnak, akkor maga a tartalom is változik, adott esetben – a pozitív negatívvá válása kapcsán – torzul.

Az évtizedeken át megkérdőjelezhetetlennek deklarált hivatalos propaganda szerint az Egyezmény kodifikálta az Egyház és az Állam elválasztását. A valóság ezzel szemben az volt, hogy az Egyház a korábbiakhoz viszonyítva példátlan módon kötődött az Államhoz, s vált annak kiszolgáltatott rabszolgájává.

3. Az „Egyezmény szellemének” érvényesülése az egyházi élet és szolgálat gyakorlatában

1950-ben érettségiztem az 1948-ban államosított Soproni Evangélikus Liceumban; s 1955-ben végeztem el teológiai tanulmányaimat az időközben Budapestre telepített Teológiai Akadémián. Néhány évi segédlelkészkedés után 1959 tavaszán lettem parókus papja a Győr megyei Tárnokréti gyülekezetének. A nagy TSZ-szervezést követő hónapokban a felhalmozódott keserőségek szembe fordították egymással a színtiszta evangélikus falu egyes családjait. A békesség munkálásának jegyében szót emeltem igehirdetéseimben az indulatok elhatalmasodása ellen, s a testvéri szeretet gyakorlására buzdítottam az igehallgató gyülekezetet. Amde feljelentés érkezett a Megyei Állami Egyházügyi Hivatalhoz azzal a váddal, hogy beleavatkoztam politikai folyamatokba. A vizsgálat során hiába mutattam meg igehirdetési kézirataimat, s bizonygattam, hogy az Egyezménynek megfelelően jártam el, amikor a békesség légkörének kialakításán munkálkodtam. Megintésben részesültem. Már ekkor hangsúlyozták: az „Egyezmény szellemében” történő munkálkodást, lelkési szolgálatvégezést maga az állam, illetve a megfelelő helyi állami szerv állapítja meg; nincs objektív mérce.

1967 kora tavaszán – allig néhány hónappal Takácsi gyülekezetébe kerülésem után – egy gyülekezeti ifjúsági találkozót szerveztem gyülekezeti helyiségünkben. A találkozó nagyon jól sikerült. Két nappal később hívtak a Községi Tanácsba, ahol a tanácselnök, párttitkár és iskolaigazgató számon kérte a rendezvényt, és kifejezte felháborodását, hogy beleavatkozom az ifjúság nevelésébe. Amikor naívan arra utaltam, hogy az Egyezményben engedélyezve van az ifjúsággal való iskolán kívüli foglalkozás, akkor lehengerlő modorban közölték, hogy „az Egyezmény szellemében”, azaz az állammal való jó viszony fenntartása érdekében fel kell hagynom minden olyan próbálkozással, mely az ifjúságnak a gyülekezeti életbe való bekapcsolását célozza.

1974 nyarán lettem a Vas megyei Nagysimonyi parókus-lelkésze. Az első hónapokban természetesen meg kellett ismerkedjek a gyülekezet anyagi helyzetével, gazdálkodásával is. Feltűnt, hogy az évenként szokásos szupplikációs és diakóniai gyűjtések helyett az egyházfenntartási járulékhöz kapcsolódik külön

adomány. Érdeklődésemre kiderült, hogy néhány évvel korábban az egyik gyűjtéskor a rendőrség előállította a gyülekezet megbízottait, elkobozta a gyűjtött összeget, és letiltott minden gyűjtőakciót az egyházi intézmények javára. Hiába volt minden érvelés, az Egyezmény megfelelő részeire való hivatkozás. Az államhatalom hajthatatlan maradt. Az incidens következtében egész Vas megyében óvatossákká váltak a felelős lelkészek mindenféle gyűjtést illetően, melynek eredménye az adakozás leépülésében vált érzékelhetővé.

S ha már a diakóniánál tartok, meg kell említenem egy fontos mozzanatot. Az Egyezmény biztosította a szeretetszolgálat végzéséhez való egyházi jogot. Ez azonban a gyakorlatban úgy alakult, hogy csak értelmi fogyatékosokkal és öregekkel lehetett intézményes keretek között foglalkozni a 3 esztendő meghaladó korúakkal, nem sérült egzisztenciákkal, javakorbeli rászorulókkal nem. A szolgáltatnak mindig van értelme. Az állam kizorító tevékenységét azonban mindez nem menti.

Ennek a sorozatnak van egy rendkívül érdekes tanulsága. Feltűnő, hogy mindhárom esetben akkor történt állami (egyházügyi) közbeavatkozás, amikor a lelkész „új emberként” jelent meg egy adott területen. Az államhatalom szükségesnek látta a mégoly kicsi és elhanyagolható körzetben is, hogy értéskére adja az egyház munkásának: csak a szigorúan körülhatárolt és engedélyezett keretek között lehet végezni az egyházi szolgálatot. Bármit tartalmaznak is az 1948-ban megkötött Egyezmény, annak „szellemében” csak azok működnek, akik nem lépik át az állam által éppen megengedhetőnek tartott határokat.

4. Kiséreletek a teológia és a hitélet radikális átforgálására

A pártállam diktatórikus rendjében az egyházi vezetőknek az a szerep jutott, hogy a kívánalmaknak megfelelően a maguk területén belül gondoskodjanak a lojális légkörről. Ez nemcsak adminisztrációs területen jelentett szoros együttműködést az állami tényezőkkel, hanem a belső élet alakításában is.

Egyházi vezetőink éppen ennek a célnak elérése érdekében alakítottak ki egy hosszú távú programot.

Legelső feladat az igeértelmezések és igehirdetések átalakítása volt. A Lelkipásztor 1952/1953-ban egy teljes egyházi éven át olyan igehirdetéseket, illetve igeértelmezéseket közölt, melyek – megítélése szerint – alkalmasak voltak az ige „jó megértésének” képviselésére. Meg kell jegyezni: az adott minták nem minden esetben feleltek meg a politikai kívánalmaknak. Nem egy olyan igefeldolgozás is akadt, amelyben a bibliai mondanivaló torzításmentesen került az igehirdetésre készülők lelkipásztor elé. Általánosságban mégis elmondható, hogy egy olyan átértelmezett bibliai mondanivaló került bele az egyház igehirdetési gyakorlatába, amely alárendelte az igei mondanivalót az aktuálpolitikai szempontoknak. Nem véletlen az, hogy 1956-ot követően megismétlődött ez az igehirdetéseket befolyásolni akaró törekvés.

Nem látszik súlyos következménnyel járó döntésnek, noha romboló hatása nem vitatható: új Agenda született az 1960-as években. Már az Egyezményben is szó esik arról, hogy az Egyház kötelessége az állami felsőbbségért való imádkozás. Az nyilvánvalóan nem volna hiba, sőt kötelező az egyházi rendben annak hangsúlyozása, hogy – mint minden emberi tényező – az állam, a felsőbbség is

rászorul Isten irgalmára, mivel önmagában alkalmatlan hivatása betöltésére. Az új rendben azonban ez a szempont is eltorzul. Nem az ember alkalmatlansága és isteni kegyelemre szorultsága kerül előtérbe, hanem egy olyan aulikus szempont, mely a felsőbbség iránti engedelmesség léghőjét árasztja maga körül, és egyszerűen áldást kér a bármilyen indítékkal uralkodó felsőbbségre. Ez a torz teológiai látás kiegészült később a „társadalmi mondanivalóval”, mely szerint az embertárs szeretete biztosítja az egyén és közösség üdvösségét, Isten színe előtti reményteljes megállását. Vagyis: az egyház illetékesei maguk gondoskodtak arról, hogy az istentisztelet liturgiájának látszólag teljesen hangsúlytalan megváltoztatásával egy lényegében teljesen új istentiszteleti formát alakítsanak ki, melynek mondanivalója: „szerezd felebarátodat, és üdvözlés”.

Az új Agenda (1963. és 1986.) igei tematikája egy olyan antropocentrikus (emberközpontú) teológiát sugároz, mely megfelelt az erkölcsiség nemesítésére koncentrált teológiának, s mely nem volt fogékony a lutheri hitvallások (Ágostai Hitvallás, Apologia, Schmalkaldeni Cikkek, Kis- és Nagy Káté) iránt. Míg az apostolok „Isten nagyságos dolgairól” tettek bizonyosságot, addig ezt az új teológiát az „ember kisséges dolgai” érdekelték csupán, s meglegedett azzal, hogy az Isten munkáit egyszerű háttéranyagnak láttassa az ember konkrét cselekvéseiben.

Az időben következő lépés az Énekeskönyv átforgalmazása volt. Ez több lépésben történt. Már 1955-ben sor került egy olyan revízióra, melynek keretében kicserélték, illetve elhagyták a Dunántúli Énekeskönyv mintegy harmad részét. Ez a folyamat 1984-ben teljesedett ki, amikor egy egészen új énekeskönyv került a gyülekezetek istentiszteleti használatába. A negatív változások sorába tartozik a 260. énekünk, mely egyik legfontosabb része énekanyagunknak. A hagyományos énekszöveg szerint Isten Gedeont – azaz védőt – rendel egyháza mellé, aki megőrzi mindazt a lelki értéket, amelyet Isten az evangéliumban adott egyházának. „Majd rendel Gedeont melléd, Ki vészben, viharban megvéd, Téged s evangéliumát” – áll a régi szövegben. Új Énekeskönyvünkben mindez egészen másként fogalmazódik meg: „Majd rendel Segítőt melléd, Ki vészben, viharban megvéd, Téged s szent Igéjét”. A változtatás látszólag pozitív. Jézust – s nem Gedeont – állítja a középpontba. Ámde a dolog nem ilyen egyszerű. Gedeon a lutheri teológiában és az evangélikus hitoktatás anyagában klasszikus példája annak, hogy Isten miként készíti el népe szabadulását, s miként biztosítja azt, hogy egyedül az Ő ígéretére építsen, s ne a megszokott haditechnikai eszközök vagy emberi erőtenyező segítségével történjék meg a szabadulás. Érdekes – és döbbenetes – tény, hogy az evangélikus hitoktatás anyagából az utolsó évtizedben kimaradt Gedeon története, mint ahogy átforgalmazott Gusztáv Adolf svéd király klasszikus éneke is (Dt 259,1., ill. ÉK 260,1.). Sem a hittanos gyermek, sem az éneklő gyülekezet nem találkozhat a csak Isten ígéjére és ígéretére épülő győzelemmel. Találkozhat viszont azzal a Jézussal, aki „segítőként” elénk adja a szolgálat teológiájának, a diakóniai teológiának alapját: Ő az, aki segít az embernek élete elrendezésében, a szorgos és társadalmilag hasznos életvitel kialakításában és az üdvösségre való eljutásban.

A lelki tudatformálás útjának utolsó állomását a megváltoztatott szemléletű hittankönyvek jelentik. Furcsa módon ez a változás a rendszerváltással azonos

időben jelentkezett. Tulajdonképpen „fáziskésésről” van szó: egy olyan jelenség egyeduralomra jutásáról, mely korszerűnek látszik, de emberközpontúsága miatt a középkori teológiát képviseli, azt a teológiát, mellyel szemben a reformáció tanítása megfogalmazódott evangélikus hitvallásainkban. A bajt tetézte, hogy az Országos Presbitérium – minden előzetes szakmai kontroll alkalmazását mellőzve – az egyébként is hibát hibára halmozó hittankönyv-sorozatot kötelező használatra rendelte el, megnövelve a már egyébként is egyre jobban elhatalmasodó zűrzavart az egyházban.

A teológia alapvető átforgatódását jelzi az antropocentrikus (emberközpontú) szemlélet – s vele párhuzamosan az etika (szociáletika) – egyeduralomra jutása. A lutheri teológia krisztocentrikus, melynek lényege a kereszt tükának meghirdetése (1 Kor 2,2). Eltorzul az a kegyesség és az a teológia, amelyben Jézus Krisztus és keresztthalála kikerül a középpontból, mert akkor Jézusból csupán a „Nagy Segítő” és a követhető példakép lesz, nem pedig egyetlen Megváltó és Közbenjáró értünk (1 Tim 2,5–6). A túletizált teológia tükröződik az Ó-és Újszövetség egyes könyveihez írott kommentároknak, még Dóka Zoltán eredetileg egyértelműen lutheri szemléletű „Márk evangéliuma” című kötetében is. A könyv első változatában ugyanis Káldy Zoltán püspök számos betoldást vagy kihagyást alkalmazott, mely által megváltozott az evangélium eredeti mondani-
valója. Ritka lehetőség – az elmúlt fél évszázadban páratlan ajándék –, hogy 1996-ban megjelenhetett az írásmagyarázat második, valójában azonban eredeti, torzításmentes változata.

A diakóniai teológia nem hagyta érintetlenül a hitoktatás területét sem. Egy teljes sorozat jelent meg részben a rendszerváltás küszöbén, részben már utána. A jelenleg is kötelező használatra kijelölt tankönyvek sajátossága az, hogy a valláspedagógia és valláspszichológia modern szempontjainak esik áldozatul az egyes anyagrészek feldolgozása, vagy torzul a bibliai szöveg. Az egyes kötetek a kritikai észrevételek ellenére 1989 óta változatlanul, korrigálás nélkül jelennek meg.

5. Megújulási törekvések

A szívószorítóan negatív helyzetrajz realitását akkor kapjuk meg, ha azokra a jórészt teljesen eredménytelennek látszó törekvésekre utalunk, amelyek megjelentek egyházunk történetének utolsó fél évszázadában.

Elsőnek emlitem az ébredési mozgalmakat, melyek túlnyúlnak tárgyalt időszakunkon, hiszen jelen voltak egyházunk életében már 1948 előtt is. A finn irányzat jeles képviselője volt Türoczy Zoltán, Csepregi Béla, Lupták Gyula, Józsa Márton; az angol („bethániás”) kegyesség szószólójaként Sréter Ferenc, Káldy Zoltán jelent meg a konferenciákon és evangélizációkon, s nagy hatást keltett igeszolgálatával Budaker Oszkár, a német „berneucheni mozgalom” karizmatikus képviselője. Az eleven, személyes krisztushitre jutott papok és világiak csendes szolgálata jelezte, hogy a hitélet a külső és belső nehézségek, kísértések és erőtlenségek ellenére is megmarad, mert Isten Igéje nincs bilincsbe verve.

Az egyházi közélet területén jelentős fordulatot hozhatott volna 1956–1958 között Órdass Lajos visszatérése püspöki szolgálatába. Őt és munkatársait azon-

ban az államhatalom és egyes kollaboráns egyházi vezetők újra félreállították, visszaszorították, éppenséggel némaságra kárhoztatták.

1959–1984 között sokan „elszigetelt testvériségben” végezték szolgálatukat egyházunkban. Szerveződésre gondolni sem lehetett, de esetenként lehetővé vált a tanúskodás Isten örök evangéliuma mellett.

Az 1984-ben tartott budapesti LVSZ-nagygyűlés alkalmára kapott nyilvánosságot Dóka Zoltán „Nyílt levele”, melyben az LVSZ támogatását kérte egyházunk válságos helyzetében. Káldy Zoltán indulatos fellépése ellenére a kezdeményezés mozgalommá fejlődött, s belső árulás ellenére is megmaradt a reformok szószólójaként. 1988-ban megalakult az Ordass Lajos Baráti Kör, melynek feladata a néhai püspök lelki hagyatékának ápolása és továbbadása, valamint a veszélyeztetett evangélikus identitás védelme és ébren tartása. A Keresztyén Igazság 1989 óta rendszeresen megjelenik azzal a céllal, hogy korrekt tájékoztatást adjon egyházunk valós helyzetéről.

Végül meg kell emlékezmem az 1991-től folytatólagosan tartott zsinatról, mely ellentmondásos szerepet kapott ugyan, mindamelllett voltak olyan tagok is, akik tiszteletre méltó erőfeszítéseket tettek a szervezeti reformok és egyáltalán a törvényesség helyreállítása érdekében. A reformerek sorozatos lemondása azt jelezte, hogy a törekvések általában nem vezettek igazán pozitív eredményre. Az 1998-ban folytatódó zsinat személyi állománya jelentős mértékben megfiatalodott. Ez reményt nyújt arra, hogy a reformtervek megvalósulhatnak. Ugyanakkor egyes vezető személyiségek elszánt küzdelemre indultak annak érdekében, hogy konzerválják a még mindig meglevő régít és rosszat, illetve visszafordítsák a pozitív folyamatokat.

6. Összegezés

Múltat, jelent és jövőt három szó kapcsol össze.

Legitimitás. Arra utal, hogy a törvényes alapok és a törvényesség védelme nélkülözhetetlen tartozéka az Egyház szervezeti életének. Atomizálódik az a közösség, melyben a törvénynek, egyáltalán a rendnek nincs jelentősége. A rendtartás nem előfeltétele, de velejárója az egyén és közösség normális istenkapcsolatának.

Tisztetség. Rossz ügyet képviselni, téves úton járni, személyekhez és irányzatokhoz érdekből kapcsolódni nem szabad. Nincsenek „lutheránus szentek”, de vannak olyan példaképek, akik nehéz helyzetekben való megállásukkal példázják Isten szabadítását, erejét és irgalmát. Mindig időszerű az intés és a megerősítés ígéje: „Légy hű mindhalálig, és néked adom az élet koronáját” (Jel 2,10).

Krisztushit. A kereszti teológiája nem egyháztörténeti emlék csupán, hanem a keresztyén életet meghatározó lelki kincs. Reformátorunk ritkán megszólaló énekversében utólréhetetlen egyszerűséggel és szépséggel vallja: „Ha késik is segítségem, Ha várat is magára, Nincs kétségem, szava igaz, Ígéretét beváltja” (ÉK 402,4). Ez a bizodalom erősíti reménységünket, ha előre tekintünk. Ezzel a hittel tekintünk közelmúltunkra is, tudván, hogy életünk, sorsunk, ügyünk Isten kezében van.

Boleratzky Lóránd

Az Ordass Lajos Baráti Kör tíz éve

Különös egybeesése a történéseknek, hogy az Ordass Lajos Baráti Kör tíz évéről éppen azon a napon emlékezünk meg, amikor tíz évvel ezelőtt 21 személy aláírta az alapító okiratot.¹⁾

A Baráti Kör megalakulásának gondolata dr. Herényi István nevéhez kapcsolódik. Ha ő nem szorgalmazta volna a megalakulást, bizonytalan, hogy ma egyáltalán létezne ez a kör.

1988. december 10-én természetesen nem jogi értelemben, nem az egyesületi törvény szabályai szerint alakult meg a Kör, mert akkor még nem született meg az egyesületi törvény. A Hazafias Népfront a Kört támogatásáról biztosította.²⁾

A Kör alakuló közgyűlését 1989. március 18-án tartotta, melyen elfogadták a Kör alapszabályát, megválasztották a Kör elnökévé dr. Boleratzky Lórándot, titkárává pedig Kendeh Györgyöt, akik eddig a Kör ideiglenes vezetői voltak. A Kör fővédnöke D. Ordass Lajosné lett. A közgyűlés dr. Komjáth Miklóst, dr. Mályusz Elemért, dr. Schulek Tibort és dr. Wellmann Imrét tiszteletbeli tagokká választotta.

Örömet jelentett számunkra, hogy az alakuló gyűlésen résztvett D. Terray László az 1983-ban megalakult Nemzetközi Ordass Alapítvány főtítkára, aki felszólalásában kiemelte, hogy Ordass Lajos jelentősége messze túlnő határainkon, ezért hasznos lesz a nemzetközi kapcsolatok kiépítése.

A Fővárosi Bíróság 1989. április elsejével jegyezte be a Kört az 1989. évi II. törvény alapján a társadalmi szervezetek nyilvántartásába, amely ezzel önálló jogi személlyé vált.³⁾

A Kör célja kettős. Egyrészt D. Ordass Lajos evangélikus püspök (1901-1978) szellemi örökségének, mély evangéliumi hitének, az egyházzal és a magyar nemzettel kapcsolatos iránymutató szolgálatának ébren tartása, másrészt közegyházi feladata az, hogy az egyháznak az evangéliumból fakadó megújulásáért és belső rendjéért, autonómiájáért, a lelkiismereti és vallásszabadságért tevékenykedjen.⁴⁾

A Kör kettős célja harmonikusan egybeolvad az evangélium és egyben a jogrend uralmának megszilárdítása érdekében kifejtendő szolgálattal.

Nyilvánvaló, hogy a Kör elsődleges célja nem Ordass Lajos személyének felmagasztalása, hiszen erre az ő hitvalló életműve alapján nincsen szükség, hanem egész életének bizonyágtételén keresztül az evangélium ügye melletti kiállásra indítás, amely a Krisztusért való keresztvállalástól sem riad vissza. Vajta Vilmos

¹⁾ A Kör alapító tagjai: dr. Boleratzky Lóránd, Benyóné Kendeh Mária, Marschalkó Gyula, Botta István, Dóka Zoltán, Nagy Miklós, Magassy Sándor, ifj. Magassy Sándor, ifj. Fabinyi Tibor, Ittész János, Zászkaliczky Pál, Lupták György, Jankovits Béla, Rózse István, Ittész Gábor, Eszlényi László, Laborczy Zoltán, dr. Kotsis Iván, dr. Herényi István, ifj. Fasang Árpád és id. Kendeh György.

²⁾ Hazafias Népfront Országos Tanácsának 1988. december 20-án kelt levele.

³⁾ Fővárosi Bíróság 7 Pk 22. 210/1989/1. sz. végzése.

⁴⁾ Alapszabály 6.§ 1-2 A.

szerint az emberiség a szenvedőkben volt a legnagyobb. Joggal tekinthetjük Ordass Lajost az egyház egyik legnagyobb kereszthordozójának.

Ordass püspök szellemi örökségének a szolgálatát többféle síkon kívántuk szolgáltni. Ezeket a területeket most csak röviden szeretném felsorolni, később majd szeretnék részletesebb ismertetést adni.

Egyik első feladatunknak tekintettük a püspök egyházi rehabilitációja érdekében történő közreműködésünket, életművének a médiákon keresztül való ismeretetését, megemlékezések tartását, dokumentumok gyűjtését, emléktáblák létesítésének előmozdítását, továbbá évente szabadegyetemi előadássorozatok tartását. A Keresztyén Igazság negyedévenkénti folyóirattal⁵⁾ és a könyvkiadással a korábbi egyoldalú sajtószolgálatot kívántuk feloldani. Az Oslói Nemzetközi Ordass Alapítvánnyal való kapcsolatok kiépítésével pedig nemzetközi területre kívántunk ablakot nyitni.

A *rehabilitáció* ügyét több cikkel és számtalan hivatalos beadvánnyal igyekeztünk előmozdítani, noha a Déli Egyházkerület presbitériuma 1990 májusában a püspököt erkölcsileg rehabilitálta. Állami részről a püspök özvegyének képviselőjében több levélváltás után az Igazságügyi Minisztérium 1990. április 23-án kelt határozata alapján megállapította, hogy „az Evangélikus Egyház illetékes testületének 1958-ban tett intézkedései, melyek végsősoron D. Ordass Lajosnak a püspöki székéből történt elmozdítását eredményezték, az akkori kormányzati szervek politikai megfontolásokon alapuló nyomására születtek, amelyhez felhasználták a hatályos jogszabályokat is.” Kulcsár Kálmán igazságügyminiszter ebben a határozatban mind az Országos Egyházi Elnökséget, mind Ordass Lajosnét megkövette.

Sajnálatos, hogy a püspök egyházi részről történő jogi rehabilitálására a Déli Egyházkerület Bírósága részéről csak 1995. október 3-án kerül sor, melyben a bíróság megállapította, hogy a püspök eltávolításával kapcsolatos 1958. évi Déli Egyházkerületi két presbiteri határozat, amely a püspöki tisztség megürüléséről és új választások kírásáról rendelkezett, törvénysértő és ezért semmis. Egyben megállapította azt is, hogy a püspök megválasztásától, 1945 szeptemberétől haláláig: 1978. augusztus 14-ig az egyházkerület törvényes püspöke volt.⁶⁾ A contrario Dezséry és Káldy püspöksége egyházjogi szempontból törvénytelennek minősül.

Bár a kerületi ügyész előterjesztéséből kitűnik hogy 9 személy felelős a törvénytelen határozatért, az ítéletbe ez nem került be – bár nevelő hatása lehetett volna –, minthogy a bíróságnak a törvény értelmében csak a határozat törvényességének, illetve törvénytelen voltának a megállapítása volt a feladata.

Az eljárás szépséghibája volt, hogy az özvegynek kellett az eljárást kezdeményeznie – az ítéletet egyébként már nem érte meg –, holott hivatalból kellett volna a jogsérelmet felszámolni.

A Baráti Kör elnöksége a *Lutheránus Világszövetség felelősségét* is megállapíthatónak találta és ezért az elnökség 1996. november 11-én levelet írt Genfbe, és

⁵⁾ A Minisztertanácsi Hivatal az engedélyt 1989. május 23-án III./EL/20/1989 szám alatt adta ki a Keresztyén Igazság számára.

⁶⁾ Keresztyén Igazság 1995/28. számban olvasható az Ítélet.

abban Káldy püspök elnökké választásával kapcsolatos világszövetségi befolyásoló eljárását sérelmezte, holott nyilvánvaló volt, hogy Káldy állami segédlettel került Ordass püspök helyére.⁷⁾ A levélre válasz nem érkezett. Terray László több ízben adott tájékoztatást arról, hogy a norvég püspökök is szükségesnek tartják az LVSZ szerepének a tisztázását.⁸⁾

A *Szülőföldem* rádióadásában a Kör megalakulásáról az elnökkel folytatott beszélgetést sugároztak, 1990 júniusában pedig a TV2-es adásában Stahl Judit műsor szerkesztésében fél órás műsorra került sor melyben Ordass Lajosné, Dóka Zoltán, Terray László és Boleratzky Lóránd szerepelt.

A *püspök halála* napjáról évről-évre a temetőben megemlékeztünk. A szolgálatot végző lelkészek, illetve világiak közül ifj. Fasang Árpád, Scholz László, Hafenschner Károly, Ittész János, Rózse István, Zászkaliczky Pál és Dóka Zoltán nevét hadd emeljem ki. Ugyancsak megemlékezett a Kör a püspök február 6-i születésnapjáról.

Minden év novemberében – egy kivételtől eltekintve – *szabadegyetemi előadássorozat* keretében került sor az aktuális kérdések megbeszélésére. 1990 októberében Vajta Vilmos professzor nagyszámú hallgatóság előtt „Hit és élet összecsengése, Kierkegaard – Ordass Lajos tolmácsolásában” címen nagyhatású előadást tartott, amely nyomtatásban is megjelent. Az előadók sorában Dóka Zoltán több ízben is szerepelt; Zászkaliczky Pál a keresztyén ember önvizsgálatáról az Új Testamentum tükrében címen, Scholz László a keresztyén ember és a munka, Bolla Árpád a keresztyén ember és a pénz viszonya, Reuss András a keresztyén ember és a felsőbbség, Ferdinánd István a természettudomány és a keresztyén ember kapcsolata címen tartott előadást. Az utolsó előadássorozatot Rókusfalvy Pál tartotta keresztyénség és magyarság címen négy alkalommal.

Számos előadás hangzott el az egyház jogi megújulásával kapcsolatban, amelyről fórumot is tartottunk. A *zsinati* munkában évekig néhányan résztvetünk, amikor azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a zsinat helytelen irányba halad, több társammal együtt megváltam zsinati tagságomtól. A zsinati munka támogatására kétkötetes egyházjogot és kb. 30 cikket jelentettem meg.

A *Keresztyén Igazság* első száma 1989 júliusában jelent meg, most a 40. számnál tartunk. Nem kis vállalkozás volt szinte minden anyagi támogatás nélkül egy negyedéves lap elindítása, amely 800 példányban jelenik meg, melyből 60 példányt gratis külföldre küldünk. A folyóirattal az eddigi egyoldalú egyházi sajtószolgálatot kívántuk bővíteni. Ma már látjuk, hogy az egyházi események gyors lüktetése miatt a negyedévi megjelenés kevésnek tűnik; sok kérdés a későbbi megjelenés miatt közben aktualitását veszti.

A *Keresztyén Igazság* a Baráti Kör folyóirataként független evangélikus teológiai és kritikai lapként jelentkezik.

Úgy tűnik, hogy a lap teológiai része általános elismerést vált ki az olvasóközönség részében, és ez az önzetlen sajtóbizottság jó munkáját dicséri, a kritikai cikkekkel, elsősorban pedig a nyilatkozatokkal kapcsolatban azonban nem ilyen általános az elismerés...

⁷⁾ Lásd *Keresztyén Igazság* 1997/33. számát.

⁸⁾ Lásd *Keresztyén Igazság* 1996/31. és 32. számát.

A Kör tagjai egyéb alkalmakat is megragadtak cikkek megjelentetésére, így az idén a püspök halálának 20. évfordulóján a Magyar Nemzetbe és a Napi Magyarországba is írtam cikket.

Könyveinkkel az ezen a téren mutatkozó hiányokon kívántunk segíteni. Mindekenelőtt a püspöknek eddig még magyar nyelven meg nem jelent műveit és fordításait kívántuk közkinccsé tenni...

Ordass emléktáblák:

Magyarország először *Cegléden*, a templom előcsarnokában 1984. augusztus 19-én dr. Verdi Sándor gyülekezeti felügyelő avatóbeszédével és Zászkaliczky Pál lelkész áldásával került sor az első emléktábla elhelyezésére, amely az 1931-1941 évek közti lelkési szolgálatra emlékeztet. A Kur Csaba készítette relief elhelyezését Orvos József, az USA-ból tolószéken hazalátogatott egyháztag támogatása tette lehetővé. Az emléktábla elhelyezéséhez akkoriban nagy bátorságra volt szükség, amit a lelkész magára vállalt.

Budahegyvidéken, az egyházközség kápolnájában 1992. december 6-án dr. Boleratzky Lóránd avató beszédével és Kőszeghy Tamás lelkész áldásával került sor az emléktábla leleplezésére. A vörös márványt Wesseley Józsefné, a reliefet az Amerikai Evangélikus Konferencia ajándékozta. Az emléktábla felső részén a püspök kedves igéje olvasható: „De aki mindvégig állhatatos marad, az üdvözüli”, majd az ének: „Te vagy reményem sziklaszála.” Utána: „Ennek a gyülekezetnek volt éveken át tagja a mártírsorsú püspök, aki rehabilitálása után 1956. október 14-én itt hirdette először Isten igéjét a fölkinált kegyelemről.” Az avató beszéd a felirat kapcsán az állhatatosságról, a sziklaszilárd reménységről és a fölkinált kegyelemről szóló üzenetet véste szívünkbe.

A *kelenföldi* evangélikus templom bejáratánál 1993. május 9-én került sor emléktábla leleplezésére ezzel a felirattal: „Itt szolgált Ordass Lajos 1941-1945.” Scholz László avató beszédében hangsúlyozta, hogy aki valóban helytállt, mint Ordass Lajos, azt illik megbecsülni.

A *bonyhádi* evangélikus gimnáziumban 1996. március 20-án Terray László norvégiai lelkész, a Nemzetközi Ordass Alapítvány főtítkára avatta fel a közösen létesített emléktáblát, amely a püspök gimnáziumi éveire utal. Hangoztatta, hogy ebben a gimnáziumban tanult egyedül boldogulni, a világban egyedül állni, megállni.

A pennsylvániai *Allentown-ban*, a Mulenberg kollégium kápolnájában 1995. február 5-én zajlott le az emléktábla leleplezése, melyen ez a felirat olvasható – magyarul: „Főtisztelendő D. Ordass Lajos (1901-1978), a magyarországi evangélikus egyház püspökének áldott emlékére, akit üldöztek, bebörtönöztek és a kommunizmus elleni hősie ellenállása miatt elhalgattattak. Állította az Amerikai Magyar Evangélikus Konferencia az Ordass Alapítvánnyal (Oslo) és az Ordass Egyesülettel (Budapest) együttműködésben. Aki mindvégig állhatatos marad, az üdvözüli. (Máté 24,13)”

A Baráti Kör igyekezett az Ordass-emlékeket gyűjteni. Ordass Lajos özvegyétől, valamint Dedinszky Gyulától kaptunk jelentős dokumentumokat és tárgyakat. Számos fényképfelvételünk van, magnó és video, valamint hangfelvételt őrzünk. Jelenleg a legértékesebb emlékünk a Michelfelder LVSZ főtítkár feleségétől a püspöknek ajándékozott Luther kabát, melyet férje egy ízben hordott.

Szoros kapcsolat alakult ki a Nemzetközi Ordass Alapítvánnyal (Oslo), melynek korábbi elnökéhez, Henrik Hauge espereshez és Heubach német püspökhöz, nemkülönbön titkárához Terray Lászlóhoz szoros kapcsolatok fűznek. Az alapítvány célkitűzése hasonló az Ordass Köréhez, de talán szélesebb körű, mert történeti kutatások szorgalmazása is a magyar lutheranizmus történetét illetően is feladatkörébe tartozik, nemkülönbön teológiai és egyházi irodalom magyar nyelvre fordítása és ezek elérhetővé tétele a lelkészek és laikusok számára. Nemzetközi síkon sokkal szélesebb perspektívák között fejt ki működését. Az Alapítvány támogatását már a múltban is éreztük. 1996. május 12-14. között Erlangenbe kaptunk meghívást, ahol Itzás Gáborral és Rözse Istvánnal együtt részt vettünk egy széleskörű megbeszélésen, ahol Joachim Heubach elnök, Terray László főtitkár, Gritsch amerikai professzor, Per Lønning ny. bergeni püspök, Murtarinen finn professzor részvételével kölcsönösen beszámoltunk a végzett munkáról, nemkülönbön az Ordass alapítvány igen jelentős anyagának a jövőben történő elhelyezésével kapcsolatban.

Ismertetésem nem lenne teljes, ha nem mutatnék rá arra az aggasztó jelenségre, hogy a fiatalabb nemzedék munkánkat meglehetősen érdektelenséggel követi. Meg kell említenünk, hogy 1987-ben a MEVISZ két jól sikerült közös összejevetelt is rendezett, ahol sok közös problémát megbeszéltünk, mégis az érdeklődés – néhány kivételtől eltekintve – elég gyenge.

Most, amikor mindennapi nehéz életünk miatt mindnyájunk szíve tele van csüggedéssel és bizonytalansággal, szólaljon meg Ordass püspök biztató szava, amivel előadásomat zárni szeretném:

Egy tőlem elvehetetlen, az életem felett uralkodó, szent és drága látomásnak vagyok a rabja. Én hiszek abban, hogy a múltban sok megpróbáltatáson átment ország a boldog jövőjét meg fogja látni. Ez az álom, amely lelkemben él, nemcsak hangulat. Életemet esküvel erősebb erővel hozzáfűztem ennek a népnek a boldogulásához. Múltját a történelemből megtanultam és lélekben átélem, a jövője felé valami elalkudhatatlan reménységgel nézek. Nincs az a hatalom, amely ki tudja lelkemből tépni ezt a képet.

Vajha a mi szívünket is elalkudhatatlanul eltöltené a reménység, s az evangélium reménysége világítana rögös utunkra.

Dóka Zoltán

Az Ordass Lajos Baráti Kör önértelmezése

Kedves Testvéreim!

Az OLBK első idei összejevetelén kívánom kedves Mindnyájuknak Isten megtartó kegyelmét az új esztendőben. Az Ordass Lajos Baráti Körnek pedig kívánok egész egyházunk javára végzett áldásos tevékenységet.

Programunk e mai alkalomnak ezt a címet adja: „Kritikai fórum”. A latin „fórum” szó a Római Birodalomban egy város főterét, piacterét jelentette, ahol nemcsak adtak-vettek, hanem a város polgárai megvitatták a közügyeket, meg-

kritizálták a közállapotokat. Ezért a fórum szót átvitt értelemben e nyilvános összejövetelek megjelölésére is használták. Így használjuk ma is. Tulajdonképpen az OLBK valamennyi havonkénti alkalma ilyen kritikai fórum, ahol megvitatjuk egyházi közéletünknek egy-egy fontos kérdését. Mivel programunk összeállítói rám bízta, hogy ma miről legyen szó, magam választottam témát, és mondani-valómnak ezt a címet adtam: az *OLBK önértelmezése*. Ezzel szándékosan szeretném önmagunk felé fordítani a szót, mert úgy vélem, hogy csak önmagunk vizsgálatával együtt juthatunk el a közélet helyes értékeléséhez.

I.

Bevezetésül hadd tegyek egy rövid visszapillantást mozgalmunk múltjának kezdetére, mintegy kiegészítve az OLBK történetéről decemberben hallott előadást.

Ne vegyék a Testvérek szerénytelenségnek, hogy a visszatekintést az 1984-es Nyílt levelemmel kezdem, de tény, hogy ez volt az első nyilvános kritika a pártállami egyházvezetés visszaélései ellen. E levél alapján határoztuk el Győrött Itzész Gáborral, hogy reformmozgalmat indítunk egyházunk megújulásáért. A hozzánk csatlakozók kis csapata 1985 őszén tartotta első titkos összejövetelét Fótton, a Zászkaliczky család otthonában, és 1986 tavaszán tette közzé az ugyancsak kettőnk által írt Testvéri Szó című reformiratát. Ettől kezdve az irat neve lett a mozgalom neve is mindaddig, míg a külső, politikai fenyegetés és a belső bomlasztás tönkre nem tette a mozgalom egységét és reformlendületét. A bomlasztók – még nevünket is eltulajdonítva – átálltak a kollaboráns egyházvezetés oldalára, amely Káldy Zoltán halála után is az ÁEH irányítása alatt állt. Ez a bomlasztás szerintem az elmúlt 15 év során a legsúlyosabb támadás volt egyházunk megújulási törekvései ellen, és ezt a mai napig nem hevertük ki. Lényegében innen ered egyházunk összes mai válságjelensége. Szinte elképzelni sem lehet, mekkora erkölcsi előnyt jelentett volna, és milyen átütő egyházi és társadalmi hatása lett volna, ha egyházunkat egy egységes, erős reformmozgalom vezetői át a rendszerváltozás utáni időkbe, és nem Miklós Imre ma is működő bizalmi emberei. A reformtörekvésekhez hűséges kis csapat azonban nem adta fel a harcot, sőt a mozgalom nem várt lendületet vett 1988-ban, amikor jelenlegi elnökünk, dr. Herényi István kezdeményezésére megalakult az Ordass Lajos Baráti Kör. Nagyszerű ötlet volt! Ennek tízéves történetéről volt szó – sajnos, kissé disszonáns hangvétellel – decemberi együttlétünkön. De annál fontosabb, hogy szembenézzünk az OLBK önértelmezésének kérdésével: kik vagyunk s mit akarunk?

II.

Bevallom, magam is csak most, erre az előadásra készülve fedeztem fel igazán, hogy identitásunk kérdésére milyen fontos és mély választ ad maga a nevünk: *Ordass Lajos Baráti Kör*. Próbáljuk körüljárni ezt az elnevezést.

I. Hadd kezdjem a végén. *Kör* vagyunk. Ez a képes kifejezés egy fontos közösségi modellt szemléltet. Tanultuk, hogy a kör olyan önmagába visszatérő görbe vonal, amelynek minden pontja egyenlő távolságra van a középponttól. Körmodellű minden olyan közösség, amelynek tagjait egyetlen középpont – személy, ügy, eszme vagy akár tárgy – köti össze. Ilyen pl. a család. Vannak ettől eltérő

közösség-modellek is. Pl. a lineáris modell, ahol nincs középpont, hanem a tagok közvetlenül vannak kapcsolatban egymással. Vagy a lépcső-modell, amelyre még visszatérek. Az Újszövetség jézusi közösség-modellje kör-modell: miként a kör pontjainak helyzetét, egymáshoz való viszonyát a kör középpontja határozza meg, úgy az egyház, a Krisztus-közösség tagjainak helyzete, egymáshoz való viszonya is az egyetlen középponttól, Jézus Krisztustól függ. E közösség-modellből sok minden következik. Kétfőt említek. Az egyik: a kör pontjaihoz hasonlóan, minél közelebb vagyunk a középponthez, Krisztushoz, annál közelebb vagyunk egymáshoz is. Fordítva is igaz: ha távol vagyunk egymástól, Krisztustól is távol vagyunk. Egy másik jellemzője e közösség-modellnek, hogy miként a kör pontjai között nincs, úgy a Krisztus-közösség tagjai között sincs fölé- és alárendeltség, hanem csak mellérendeltség. A tisztségek itt csupán funkciót, elvégzendő feladatot, szolgálatot jelentenek, de nem emelik a tisztségviselő személyt minőségileg a közösség többi tagja fölé. Ezért áll a jézusi kör-modell-közösség éles ellentétben a már említett lépcső-modell-struktúrával, ahol egymásra épülő rétegek hierarchikus rendje uralkodik: a közösség egyszerű tagjainak többsége fölött áll a papi rend kisebbsége, s a papi rend önmagában is tovább rétegződik a lépcső-modell szerint. Ez a torz modell a reformációs törekvések ellenére, főként a társadalmi lépcső-modell hatására, mindig újra visszatér az egyháztörténetben. Sajnos, ma is ez jellemzi a történelmi egyházakat. A protestáns egyházakat is!

Perse tudnunk kell, hogy a pártállam egyházpolitikája tudatosan emelte a hatalom elérhetetlen magasságába a püspököket azzal a nyilvánvaló céllal, hogy a lelkészeket és gyülekezeteket feltétel nélkül alávesse és kiszolgáltatassa nekik, akik viszont az államnak voltak feltétel nélküli alávetve és kiszolgáltatva. Az „oszd meg és uralkodj!” erkölcstelen hatalmi elvének ez a megalázó, önzővé és szolgáléltküvé deformáló alkalmazása annyira beleivódott egyházunk tudatába, hogy attól a rendszerváltás óta sem sikerült megszabadulnia. E torz, személyiségromboló modell fájdalmas következménye lett, hogy a Krisztus-közösség lelképásztori funkciója szinte egészen eltűnt, és helyébe lépett a félelem és a magány. Az OLBK pusztá létével bírálja ezt a torzulást, és szerintem a jövőben az eddiginél is tudatosabban kell gyakorolnunk ezt a kritikát.

2. Önértelmezésünk kérdésére hasonlóan fontos választ ad a Körünk nevében szereplő *baráti* jelző is, amely pontosan megfelel a kör-modell-közösségnek. Perse nem egyéni szimpátián alapuló, világi, hanem Krisztusból fakadó barátságról van szó. „Ti az én barátaim vagytok,” – mondja Jézus a tanítványoknak (Jn 15,14). Krisztus barátaiként vagyunk egymás barátai, azaz – gyakoribb újszövetségi kifejezéssel – egymás testvérei. Ez a testvéri barátság az, amit soha, senki és semmi kedvéért nem szabadna feladniuk azoknak, akik Krisztushoz tartozóknak vallják magukat. Bizonyára sok minden másként történt volna, és történe ma is egyházunkban, ha ebbe a tükörbe gyakrabban és őszintébben nézne bele mindenki. A pártállami évtizedek legfájdalmasabb közösségromboló jelensége éppen az volt, hogy barát barátoknak, testvér testvéreknek lett politikai ellenőre, árulója, besúgója. Pedig a testvéri barátság keresztyének között nem hangulat, nem udvariasság, nem rokonszenv, még csak nem is kegyességi típus kérdése, hanem a Krisztus-közösség lényegét jelentő szereteté, amelynek mértéke az életáldozat készsége. „Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja

barátaierő” – mondja Jézus (Jn 15,13). Ennek az önfeláldozó szeretetnek legnagyobb példája számunkra maga Jézus Krisztus. De az ő nyomában példáink mindazok a testvéreink is, akik az egyháztörténet folyamán Krisztus áldozatos szeretetéről tanúskodva, szenvedést vagy éppen halált vállaltak. Közéjük tartozik Ordass Lajos is.

3. *Ordass Lajos nevét* éppen a példaadásért választottuk Baráti Körünk megjelenésére 10 évvel ezelőtt, olyan légkörben – s ezt nem szabad felejteni! –, amelyben az Ordass nevet éppen elszűrőíteni és elfelejteni akarták. Az utóbbi időben kétféle bíráló is ért bennünket Ordass Lajossal kapcsolatban.

Az egyik szerint mi ki akarjuk őt sajátítani magunknak. Mivel erre a bírálatra bővebben válaszoltam a Keresztyén Igazság nyári számában az „Ordass mindenkié!” c. cikkemben, itt csak annyit jegyzek meg: valóban súlyos hiba volna, ha egy pillanatra is azt a látszatot keltenénk, mintha Ordass Lajos életségolgalata csak egy szűk körnek, vagy ahogy legutóbb egy bíráló levélben olvastam, „csak a kiválasztottaknak” szólna. Nyugodtan mondhatom: ennek pontosan az ellenkezője igaz! Karácsony előtt éppen azzal a téves beállítással vitakoztam az Evangélius Életben, mintha Ordass Lajos – a görög mitológiára jellemző magányos hősként – nem igényelte volna, hogy az egész egyház részt vegyen az evangélius szabadságáért, az egyház önrendelkezéséért vívott harcában a politikai terrortal szemben. Igaz, nem követelte ezt senkitől, de remélte, hogy így lesz. S hogy nem így lett, hanem egyháza másodsor is cserbenhagyta, ez volt élete utolsó nagy csalódása és fájdalma. Mi tehát éppen nem kisajátítani akarjuk Ordass Lajos emlékét, hanem megvédeni a politikai vagy egyéni érdekeket szolgáló visszaélésektől, kisajátításoktól, és éppen azt hangsúlyozni, hogy ez az emlék mindnyájunkat, egész egyházunkat, a múltba nézve önvizsgálatra, bűnbánatra és megújulásra, a jövőre nézve pedig Krisztusról való hű tanúskodásra és önfeláldozó testvérszeretetre, egyszóval megtérésre hív és kötelez. Kevesebb nem elég!

A másik vád, amely Ordass Lajos neve miatt ért bennünket, így olvasható egy a közelmúltban megjelent iratban: „Véleményük” – írja rólunk a szerző – „helyenként meghökkentően elavultnak illetve valótlanoknak tűnik, s mondanivalójuk özőnében Jézus Krisztus könnyen Ordass Lajos árnyékába kerül.” E bántó, szeretetlen mondatot, amely nem mondja meg, miben vagyunk elavultak, s hol, mikor állítottunk valótlanúságot, viseljük el megbocsátó szeretettel. Ugyanakkor meg kell mondanunk világosan: nem mi állítjuk Jézus Krisztust Ordass Lajos vagy bárki más árnyékába, hanem éppen azok a testvéreink állítják Őt önmaguk árnyékába, akik egyéni érvényesülésük, közszereplésük, hatalmi törekvéseik érdekében elmenekültek Krisztus keresztségének árnyékából, és hátat fordítottak azoknak, akik minden önérdeket legyőzve, éppen Krisztus dicsőségéért, az evangélius igazságáért vállalták a kereszt árnyékát. Ordass Lajos mindhalálig ebben az árnyékban élt, s az OLBK 10 év óta ugyanezt teszi.

III.

Az OLBK önértelmezésének kérdésére persze még sok más, fontos választ lehetne adnunk. Pl. elemezhetnénk folyóiratunk, a Keresztyén Igazság önértelmezését: „Független, evangélius, teológiai, kritikai lap.” E súlyos jelzők közül

most csak egyet szeretnék kiemelni, a *kritikai* jelzőt, tekintve, hogy „kritikai fórumot” tartunk.

Ez a jelző utal Körünk és lapunk egyik legtöbbet kifogásolt jellemvonására. Az OLBK valóban kezdettől fogva kritikai szándékú közösség is. Milyen értelemben akarunk mi kritizálni? A kritika szó a görög *krízis* szóból ered és több árnyalata van. Jelent elítélést, kárhoztatást, de jelent egyszerűen bírálatot, megítélést, véleményalkotást is. Nos, az OLBK soha senkit nem akart, s ma sem akar elítélni! Vagyis nem akarunk Isten trónjába ülni és dönteni bárkinek is üdvössége vagy kárhozata felől. Mi csak megítélni, bírálni akarunk. De nem is egyszerűen személyeket, hanem tanításokat, megnyilatkozásokat és magatartásokat. Nem is azért, hogy a szerintünk hamis úton járókat kipellengérezzük, megszégyenítsük, magunktól eltaszítsuk, hanem hogy segítsük őket visszatérni az igazsághoz, amiképpen mi magunk is az igazságot keressük és akarjuk megszólaltatni minden kérdésben. Nem a magunk igazságát, hanem éppen a keresztyén igazságot, azaz a krisztusit, tehát magát Krisztust, aki maga az Igazság. Persze őt sem akarjuk kisajátítani, mintha csak mi ismernénk őt, hanem hívunk mindenkit, hogy az Úr világosságában járva (Ézs 2,5), keressük együtt az igazságot. Nem rajtunk múlt és múlik, hogy immár közel 15 éve nem került sor ilyen egész egyházunkat átfogó, testvéri, baráti beszélgetésre, noha ismételten történtek erre javaslatok és próbálkozások.

Ezért mi nyugodtan nézünk szembe az olyan kérdésekkel, amelyek kimondatlanul is ott vannak sokak lelkében, s amelyeket időnként kifejezésre is juttatnak az egyház egységéért, belső békességéért aggódó, jószándékú testvéreink: valóban szükség van erre az állandó kritikai magatartásra? Nem kellene abbahagyni a szembenállást, és valahogyan kiegyezni, megbékélni az egyház mai vezetőinek és az ún. reformmozgalomnak, amelyet az OLBK testesít meg, de mindazoknak is, akik bármilyen szempontból kritikával szemlélik azt, ami egyházunkban történik? Több választ is szeretnék adni erre a fontos kérdésre:

1. Önkritikával kezdem! Valóban jobban kell vigyáznunk, hogy rajtunk ne múljon a békesség! Jó ügyet is lehet rosszul képviselni. Tökéletesen persze soha. De a készség fontos, hogy felismerjük és elismerjük, ha hibáztunk, akár együtt, akár én személy szerint. Sok hibát fel tudnék sorolni magamról is, az OLBK közösségéről is. Pl. nem mindig volt megfelelő és az ügy érdekét szolgáló a hangvételünk: néha nem volt elég világos, néha nem volt elég türelmes és kedves. Nem nyert eléggé hangsúlyt, hogy mi szeretjük, és testvéreinknek tekintjük azokat, akiket kritizálunk. Persze hozzá kell tennem, bár nem mentségül, hogy az egyházvezetőség és köre messze túltett rajtunk a bántó, szeretetlen bírálatban, sértő kifejezések használatában. Itt kétségtelenül javulnia kell mindkét félnek. Ugyanakkor nem szabad felednünk, hogy nem a hangvétel, a stílus a döntő az igazság kérdésében. Lehetne idézni magától Jézustól, de Pál apostoltól vagy Luthertól is olyan kifejezéseket, amiket mi nem mernénk egymás fejébe vágni. Azt hiszem, ha az őszinte testvéri párbeszéd készsége meg lenne, a személyes sérelmeket könnyen fel tudnánk oldani. Meg vagyok győződve, hogy az egész OLBK nevében mondhatom: belőlünk nem hiányzik a készség egy ilyen testvéri beszélgetést akár holnap elkezdni.

2. Egy másik válaszmom: bizonyára nagyon nehezíti a párbeszédre való készséget a másik oldalon az a tény, hogy azokon a pontokon, ahol 10-15 éve elkezdtek

a nyílt kritikát egyházunkban, lényegében semmi változás nem történt. Nem történt meg egyházunk pártállami összefonódásainak őszinte felmérése és bevalósítása, még kevésbé kijavítása, sem teológiai, sem strukturális, sem személyi tekintetben. Máiig nem kapott hivatalos kritikát az ún. diakóniai teológia. Máiig nem szűnt meg a pártállam által egyházunkra kényszerített, centralizált struktúra. Lényegében erről folynak ma is a zsinati viták. Máiig nem történt meg az egyháziromboló múlt személyi konzekvenciáinak levonása. Szinte minden vezető pozícióban olyan vezetők ül, aki egykor az ÁEH bizalmát élvezte, s ezért került a vezető rétegbe. Nyilván ez az egyik legkényesebb pont, hiszen emberi egzisztenciákat érint. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy újabban főként fiatalabb testvéreink körében éppen ezeken a pontokon erősödik a kritikai hang, a tisztánlátás és a rendteremtés igénye. Az OLBK és a Keresztyén Igazság kritikai funkciója a fenti értelemben tehát változatlanul aktuális, ahogyan változatlanul aktuális a beszélgetésre való készségünk is.

3. Végül egy harmadik válaszom túlmegy a mai aktualitáson: az egyházban mindig szükség van a belső kritikára, mert csak ez jogosít fel a külső, a társadalom, a politika felé feladatként gyakorolt kritikára. Két idézettel hadd fejezzem ki ezt.

Századunk egyik legnagyobb hatású újszövetségi teológusa, a tavaly elhunyt Ernst Käsemann, halála előtt így összegezte élete legfőbb tapasztalatait: „Die Nachfolge des Gekreuzigten bedeutet notwendigerweise Widerstand an jeder Front.” azaz: „A Megfeszített követése szükségképpen ellenállást jelent minden fronton.” Vagyis az egyes keresztyén ember, ha a Megfeszítettet követni akarja, szükségképpen állandó kritikai pozícióban van, mert olyan világban él, ahol Isten országához és annak igazságához mérten soha semmi sincs igazán, maradéktalanul és véglegesen rendben. Világos, hogy ez nem az OLBK tagjainak privilégiuma, hanem mindenkié, aki a Megfeszítettet valóban követni akarja.

A másik, közzismert idézet egy ismeretlen keresztyéntől, talán magától Luther-tól származik: „ecclesia semper reformanda est.” Magyarul: „Az egyházat mindig reformálni kell!” A hangsúly éppen a „semper”, a „mindig” szón van. Ebben a világban soha nem kerül a bűnös emberekből álló egyház olyan állapotba, amelyben már nem szorul reformációra. Az egyház kritikai feladatát a világ felé az egyház prófétai szolgálatának szoktuk nevezni. De ez a prófétai szolgálat befelé is szükséges, ahogyan az ószövetségi próféták is kifelé és befelé egyaránt gyakorolták, tehát mind a királyok, mind a főpapok, azaz mind a politika, mind az egyházvezetőség felé.

Egyházunk reformmozgalmának, amelyet az OLBK képvisel, és ezzel együtt lapunknak, a Keresztyén Igazságnak az értelmét és feladatát elsősorban ebben a kifelé és befelé egyaránt szükséges kritikai, azaz prófétai szolgálatban látom. S ezért ez a szolgálat semmiképpen sem idényjellegű, hanem az egyház életének egy állandóan szükséges funkciója. S ha egy-egy személy ki is esik a szolgálatból, mert megfáradt, megöregedett, s nincs már ereje – mint pl. Kende György, Botta István testvéreink és mások –, a szolgálatnak akkor is mennie kell tovább, mert annak célba érkezése nem e világban, hanem Isten országában lesz.

A kérdés tehát nem az: kell-e még ez a szolgálat?, hanem ez: lesznek-e a következő nemzedékekben is olyanok, akik vállalják ezt a kritikai, prófétai szol-

gálatot, annak minden terhével, küzdelmével együtt? Lesznek-e holnap is, akik írják, olvassák és egész életükkel képviselik a „keresztyén igazságot”?!

Hadd fejezzem be mondanivalómat Pál apostol biztatásával, amely mindnyájunknak szól: „Ezért, szeretett testvéreim, legyetek szilárdak, rendíthetetlenek, buzgólkodjatok mindenkor az Úr ügyéért, hiszen tudjátok, hogy fáradásotok az Urban nem hiábavaló!” (1Kor 15,58).

Ittzés Gábor

Ordass Lajos élete és munkássága

kritikus helyzetek tükrében

Előadás-sorozatunknak ez a mai témája, pontosan azzal, hogy ilyen tágölelésre fogalmazódott, nem könnyű feladat elé állítja az előadót. Mert bár a későbbi kutatások során kerülhetnek, s bizonyosan kerülnek is elő eddig ismeretlen dokumentumok, részletek, adalékok, amelyek színesebbé vagy árnyaltabbá teszik Ordass Lajos életéről és munkásságáról alkotott képünket, arra vonatkozó ismereteinket, a témát tárgyaló két fő munka, Terray László Nem tehetett mást c. Ordass-életrajza és a Szépfalusi-féle „lila könyvek” immár négykötetesre duzzadt sorozata olyan bőségesen és részletesen foglalkozik a kérdéssel, hogy egy ilyen lehatárolt idejű előadás könnyen a megtanult lecke felmondásának a színvonálára (avagy színvonalatlanságára) süllyedhet. Ezt pedig mindenképpen szeretném elkerülni.

Megpróbáltam hát egy sajátos nézőpontból megközelíteni a témát. (Erre céloz előadásom utólag választott alcíme.) Mielőtt azonban erre rátérnék, szeretném emlékeztetni a kedves hallgatókat arra, hogy az OLBK keretében nem először hangzik Ordass Lajos életéről és munkásságáról szóló előadás. 1989. március 18-án ifj. Fabiny Tibor A megállás szimbóluma (Olvasónapló: Ordass Lajos Önéletrajzi írások) címen olvasta fel (egy kiegészítéssel) eredetileg Szekszárdon, 1988. április 22-én elhangzott tanulmányát (Keresztyén Igazság Új folyam 1-2. szám, 1989. június 15-30. lap). 1991. február 9-én pedig én tartottam előadást Arcképvázlat Ordass Lajosról címen, ami egy Budahegyvidéken 1987. december 1-jén tartott előadásom némileg átdolgozott változata volt. 1991-ben Ordass Lajos születésének 90. évfordulója adta a konkrét aktualitást a róla való megemlékezésnek, s a születésnap (február 6.) közelsége – úgy gondolom – most is ünnepivé avatja együttlétünket.

Sajátos nézőpontot említettem az imént. De mindjárt meg kell mondanom azt is, hogy ehhez a „sajátos nézőponthoz” egy gyakran közhelyszerűen emlegetett mondat vezetett el: Ordass kritikus helyzetben végezte egyházunkban püspöki szolgálatát.

Kritikus helyzet. Mit is jelent ez? Az atomfizikában például a láncreakció közvetlenül megelőző fázis. De általában a válságos, döntő, elhatározó helyzet vagy pillanat. A politikában talán így lehetne mondani: még nem háború, de már nem is béke. De igazában, ha témánk összefüggésében gondolkodunk, inkább a

mögöttes görög kifejezésekre, a krízis-re (= ítélet) és a gazdag jelentésű krino igére kell figyelnünk. Krino=elhatározni, határozni, megítélni, választani, különbséget tenni, dönteni stb., stb.

Míndezeken elgondolkodva, felötlött bennem, hogy tulajdonképpen meg is lehetne fordítani a dolgot, s erőltetés nélkül lehetne így is fogalmazni: Ordass Lajos életére és szolgálatára nézve elmondható, hogy benne koncentráliódik hazai egyháztörténelmünknek egy – szinte páratlanul – nagy krízise, amit az „egyház a szocializmusban, a kommunista diktatúrában” kifejezéssel lehet jelölni. Innen nézve Ordass Lajos szolgálata éppen az volt, hogy a „megtaláltuk a helyünket és szolgálatunkat a szocializmusban” hamis optimizmusát mindig újra kérdéssé tette az egyház örök alapjára, Krisztus evangéliumára mutató szavaival, állhatatosságával, s az elnémitás idején: pusztá létével.

A sajátos nézőpontot, a kritikus helyzetekre figyelést így szeretném mondani-
valómban érvényesíteni:

1. Először néhány olyan pillanatot szeretnék fölillantani Ordass életéből, amikor ő került kritikás helyzetbe, tudniillik mert döntenie kellett. Látni fogjuk, hogy már egész korán kirajzolódik: döntéseit alapvetően nem individuális szempontok, hanem elvek, ill. Istenre és Isten akaratára figyelése határozzák meg.

2. Másodsorra olyan eseteket szeretnék bemutatni, amikor ő teremtett kritikás helyzetet, s állította döntés elé a környezetét. S teszi ezt úgy, hogy állásfoglalásában, megnyilatkozásában a hangsúly mindig a teológiai, az egyházi szempontokra kerül. S éppen eközben lepleződik le – gyakran egyházi emberek esetében is – az egyháztól idegen politikai vagy önző egyéni szempont.

* * *

1. Az első nagy és tulajdonképpen egész életét meghatározó döntés elé még középiskolás korában került. Hetedikés korában ő is megbetegedett az egész országban pusztító spanyoljárványban. Édesapja Bonyhádról hazaviszi Torzsára gyógyulni. Fölépülése után – 1918–19-et írunk, Trianon már előrevetíti árnyékát! – azt kell eldöntenie, hol folytassa és fejezze be gimnáziumi tanulmányait. Ő maga így ír erről: „Erőm lassan visszatért és szó lehetett a tanulás folytatásáról. A választás két lehetőség között mozgott: vagy Újverbászra menni, hogy az ilyen zavaros időkben közelebb legyünk egymáshoz, vagy visszatérni Bonyhádra, ha csakugyan igaz lenne a hihetetlen, hogy Torzsa nem lesz többé Magyarország testének. Világosan tudom, hogy a Bonyhád mellett szóló döntést bizonyos fokig bekötött szemmel hoztam meg. Hiszen nem láthattam a jövőt. De legfőbb tartalma ennek a döntésnek mégiscsak teljes tudatossággal alakult ki bennem: *Nem akarok máshová tartozni, csakis Magyarországhoz.* És bár e döntéssel később igen sok megpróbáltatás járt együtt, azt lényegesen soha meg nem bántam.” (Onéletrajzi írások, I. 40.)

Ezt a döntését nemcsak azért emelem ki, mert enélkül Ordass Lajos nem lett volna jó negyedszázad múltán a Magyarországi Evangélikus Egyház püspöke, hanem azért is, mert ez a későbbiek során többször is „visszaköszön”. Például 1923-ban Halleban, amikor ösztöndíja az infláció következtében elérteketlenedik. „Nehéz helyzetemnek lett volna egy aránylag könnyű föloldása. Egy erdélyi szász teológus ezt lelkendezve ajánlgatta is nekem. Ő élt is ezzel a lehetőséggel.

Ez a megoldás: a 'külföldi németek' egyesületébe való belépés lett volna. Nem léptem be. Két okból: Először is nem akartam magamat németnek hazudni azért, hogy ebből anyagi előnyöm legyen; másodsor: azzal, hogy fölcsapok németnek, nem akartam annak az édesatyámnak az arcába ütni, aki elsős gimnazista koromban olyan nagyon határozottan megállt egy ilyenfajta kísértéssel szemben, amikor azt mondta: 'Ich lass' aus dir keinen Pangerman machen, mein Kind!' (Önéletrajzi írások, I. 48.)

És milyen világos a vonal az újabb döntésig, nevének megváltoztatásáig! „Különösebb meglepetést nem keltett bennem, azonban igen erősen megviselt, amikor 1944. március 19-én a *németek megszállták Magyarországot*... Hogy milyen nagy volt bennem a keserűség, azt legjobban talán az a kis jegyzet mutatja, amelyet ezen a napon szolgálati naplómba írtam: „A mai naptól kezdve a hivatalos használat kötelezettségein kívül a 'Wolf' családi név helyett az 'Ordass' családi nevet használom.”... „Még a német megszállás napjának estéjén megírtam névváltoztatás iránti kérvényemet.” (Önéletrajzi írások, I. 148-149.)

Egy döntés volt ez vagy három? Életének három különböző helyzetében külön-külön döntés, és mégis egybefoglalja őket személyiségének egyik legmarkánsabb és legrokonszenvesebb vonása, az állhatatosság. Egy olyan korban, amely szinte tömegével produkálja a köpönyegforgató, szebb kifejezéssel: reálpolitikus kis és nagy embereket – a világban, de az egyházban is –, egy olyan korban, amelyben a megalkuvás vagy a karrierizmus ilyen mondatok mögé rejtőzik: hiszen senki sem ellensége önmagának, – csoda-e, ha irritálóan hat az ilyen állhatatos következetesség? Mégis: jó lenne látni, hogy nemcsak ingerel, de vonz is az ordassi élet példa. Korunk sok súlyos sebe gyógyulhatna így. Hogy mondja Shakespeare? „Mindenek fölött/Légy hű magadhoz: Így, mint napra éj,/Következik, hogy ál máshoz se léssz./Isten veled: áldásom benned ezt/Érlelje meg majd.” (Hamlet, I. felvonás, III. szín; Arany János fordítása.) A poloniusi áldás persze aligha, de az a hűségében megbízható Isten, akit Ordass Lajos ott tudott életének minden fordulata és ott remélt minden döntése mögött, munkálni tudja bennünk, ingatag, megbízhatatlan teremtményeiben az élet igazi minőségéhez elengedhetetlen állhatatosságot.

A döntést kívánó, kritikus helyzetek sora az eddig említettekkel – tudjuk – messze nem ért véget Ordass Lajos életében. Közöttük apró, szinte jelentéktelen epizódnak tűnik az, amikor az idős és beteg Raffay püspök meg akarta bízni a háború utáni egyházi ún. igazolási eljárások lebonyolításával, s ő elhárítja ezt a feladatot. Ez az eset mégis említésre méltó, mert döntését már itt is lényegében ugyanaz az elvi szempont határozza meg, mint ami a későbbiekben oly sok esetben is motíválja. „Elvi akadályokat éreztem. Az igazolási eljárást az államhatalom követelte. Politikai elbírálást igényelt. Az én fölfogásom az volt, hogy ez a mérővessző használhatatlan az egyház alkalmazottainak elbírálására. Ha pedig – mint vallottam – az egyházi alkalmazottak magatartását az egyház érdekeinek szempontjából tesszük mérlegre, akkor nincsen szükség külön igazoló bizottságra, mert egyházi törvényeink gondoskodnak arról, hogy miként vizsgálja meg az egyház saját alkalmazottainak hűségét.” (Önéletrajzi írások, I. 161.) Lám, még az általa nagyon tisztelt és szeretett püspökének is ellentmond, mert – talán szabad így is fogalmazni: – tudja, hogy a szeretetet és az igazságot nem szabad összeke-

verni, hiszen ez mindkettőnek a megcsúfolása lenne. S azzal sem érvel önmaga felé: mégiscsak jobb, ha én vagyok ott, mintha más valaki...

Az igazán nehéz és nagy, személyes sorsán messze túlmutató döntések azonban püspöki szolgálatához kapcsolódnak. Az első mindjárt a kezdet kezdetéhez, hogy ti. egyáltalán vállalja-e magát a jelöltséget. Az Akikkel az úton találkoztam c. sorozatban a felügyelő társáról, dr. Komjáthy (Kring) Jenőről szóló írásában így vall erről: „Életem egyik legsúlyosabb döntése elé akkor kerültem, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy dr. Raffay Sándor örege és betegen megválnak püspöki tisztségétől. Tudtam, hogy vannak, akik az én megválasztásomra gondolnak. Dr. Komjáthy Jenő is értesült ilyen tervekről. Bár ritkán történt, de felfogásunk ebben a kérdésben eltért egymástól. Komoly érvekre hivatkozással ki akartam térni a püspökjelöltség elől. Ezeket az érveimet levélbe foglalva közölni is akartam a gyülekezetekkel. E levél fogalmazványa mellett talált meg egyszer Komjáthy Jenő a lelkészi hivatalban. Gellérthegyi sétára hívott. Itt, Isten ege alatt sorakoztatta föl ellenérveit és kifejtette meggyőződését, hogy a jelöltséget vállalnom kell. Ami a hosszúra nyúlt vitában a döntést végül is meghozta, az az érvelése volt, hogy ha Istennek nem az én szolgálatom kell, akkor gondoskodni tud arról, hogy ne kapjam meg a megválasztáshoz szükséges szavazat többséget. Ami pedig a legfőbb – mondotta –, így nem kell a megfutamodás lelkiismereti terhét cipelnem. Éreztem, hogy ez a legutolsó mondat féltőn szakadt föl szívéből.” (Önéletrajzi írások, I. 149-150. lapon a jegyzetben.)

Ezek mellől a vallomások mellett azonban – úgy gondolom – nem hiányozhatnak azok a mondatok sem, amelyeket már félreállítottságában, püspöki szolgálatának kezdetére visszatekintve ír: „Püspöki szolgálata való elindulásomkor bennem csak nagyon korlátolt mértékű küldetés tudat volt... Amikor pedig kénytelen voltam tudomásul venni, hogy Isten valóban engem küld, akkor nem értettem, hogy miért engem?... Isten útjait az ember általában csak utólag látja és érti meg. Velem is így történt. Csak később kezdett bennem derengeni a sejtelem arról, hogy mi is történt. Ma minden habozás nélkül vallom magam és mások előtt is, hogy Isten minden alkalmatlanságom ellenére is azért állított egyházában vezetői szolgálati helyre, mert 1948-ban velem akarta kimondatni a magyarországi evangélikus egyház szavát.” (Önéletrajzi írások, I. 166.)

Ehhez a vallomáshoz én most – több mint 50 évvel 1948 és több mint 20 évvel Ordass Lajos halála után – nem tudok mást hozzáfűzni, mint csak azt, hogy legyen áldott az Isten azért, amit a nehéz döntésekben helytálló Ordass Lajoson keresztül egyházunknak adott. Bennünket pedig tegyen olyan társakká, akik nehéz döntésekben, kritikus helyzetekben is ott tudunk állni egymás mellett hűséges testvéreként.

A püspöki szolgálatával összefüggő legdrámaibb döntési helyzetek azonban akkor következtek be, amikor abban kellett elhatározásra jutnia, hogy lemondásával – amit a politikai hatalom oldaláról egyre sürgetőbben követeltek, egyházi oldalról pedig mindinkább elvártak volna – feladja-e a harcot vagy – reménytelennek látszó helyzetben, a kereszthordozást is vállalva – végigjárja az Istentől számára kijelölt utat.

Ennek a próbatétel-sorozatnak mintegy a nyitánya 1948. március elejei svájci útjához kapcsolódik. Ekkor tudja meg ugyanis a repülőgépen vele együtt utazó

metodista szuperintendenstől, hogy figyelteti az ÁVH. Úgy érzi, hogy ez a beszélgetés a reá váró jövőről lebbenti fel a fátylat. Önéletrajzában egy sort sem ír arról, hogy ebben a kritikus helyzetben felöltött-e benne egyáltalán a disszidálás gondolata. Számomra azonban nem kétséges, hogy az ezen való morfondírozás nélkül is döntés-értékű volt, amit végül is tett, hogy dolgait elintézve hazajött. Hiszen mégiscsak ott volt előtte a lehetőség, hogy meggondolja magát. De nem. Felkészíti a külföldi ösztöndíjasokat a várható fejleményekre. Elbúcsúzik barátaitól, mint aki a halálba indul, s jön haza, ahol pontosan nyilván nem tudja mi vár rá, de azt tudja, hogy Urától kapott feladatát itt kell elvégeznie.

Az egyre élesedő harc az iskolák tervezett államosítása körül, s az államhatalom egyre drasztikusabb beleavatkozása az eseményekbe, hozza el a következő döntési helyzetet 1948 augusztusának végén, szeptemberének elején. Miután az iskolák államosítása megtörtént, egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy az egyházi élet megújításának és demokratizálásának tetszetős jelszavai ellenére valójában az egyház élete és szolgálata integritásának megőrzése a tét. Teljesen világossá válik az is, hogy az állam (és a párt!) Ordasst tekintti a céljai eléréséhez vezető úton a legfőbb akadálynak. Kívánsága tehát, hogy Ordass mondjon le. Akár még külföldre is hajlandók lennének – családjával együtt – kiengedni, csak mondjon le. Drámaivá igazában az teszi ezt a helyzetet, hogy ez a kívánság nemcsak az állami érdekekkel azonosuló egyházi baloldali részéről fogalmazódik meg mind erőszakosabban, hanem azok részéről is, akik az egyház érdekeit engedmények árán vélik érvényesíthetőnek. Ordass azonban ellenáll az erőszakos fenyegetésnek és a csábító kísértésnek is. Nem mond le. Önmagára és vezető társaira nézve is az a véleménye: „...nekünk nincsen jogunk a helyünkről megfutamodnunk csak azért, mert ottmaradásunk veszéllyel járhat. Istenre, de egyházunk népére tekintő szemmel is járhatatlannak tartottam ezt az utat.” (Önéletrajzi írások, I. 321.)

És megállt az utolsó próbatétel(ek) idején is a szegedi Csillagbörtönben...

2. Az előzőekben olyan helyzetekre figyeltünk, természetesen a teljesség igénye nélkül, amikor Ordass került döntések elé. A következőkben – szintén csak szemelvényesen – olyan esetekről lesz szó, amikor véleményével, állásfoglalásával ő teremtett kritikus helyzetet, s állította döntés elé környezetét.

Az első eset, amit érdemes felidézni, ugyancsak a lemondani vagy nem lemondani kérdését vetette fel. Csak három évvel korábban. S aki tanácsot vár a kérdés eldöntéséhez, Túróczy Zoltán, a tiszai egyházkerület püspöke, akit a népbíróóság 1945 nyarán – háborús bűnösneként – tíz évi fegyházra ítél. Az érdekében eljáró püspöktársak csak annyit tudtak elérni, hogy megromlott egészségi állapota miatt Túróczy kórházba kerüljön. Ekkor ajánlják fel neki, hogy kiszabadulhat, ha lemond. Túróczy püspöktársaihoz fordul a kérdéssel: mit tegyen? A püspöki konferencián az a vélemény kezd kialakulni, hogy a lemondást kell tanácsolni beteg püspök-társuknak, – amikor mint legfiatalabb szót kap Ordass. „Fölszólalásom lényege – mint utólag leírja – ez volt: Túróczyt mi is, de általában az egyház közössége is igazságtalanul bebörtönzött embernek tekintjük. Lehetetlen tehát, hogy lemondásával elismerje, hogy vádlóinak igazuk volt. Túróczyt nem az államhatalom tette meg püspökké, hanem a hívek közakarata. Ezek a hívek Túróczytól megállást remélnék. De ami ennél fontosabb lehet, hogy Istennek az

egyház érdekében arra van szüksége, hogy Túróczy börtönben haljon meg. Szabad-e nekünk akkor azt a tanácsot adnunk, hogy kérje szabadon bocsáttatását lemondása árán." (Önéletrajzi írások, I. 181.) A testvéri üzenet ezek után ez volt: „a lemondást nem látjuk az egyház érdekében állónak, és ezért nem is tanácsoljuk.” (U.o.)

Gondoljunk csak bele! Ott és akkor ezt az ordassi tanácsot milyen könnyen lehetett vagy lehetett volna azzal félresöpörni, hogy – elnézést a vulgáris kifejezésért! – a kibicnek semmi sem drága. De a későbbiek ismeretében tudjuk: milyen igazságtalan lett volna ez a minősítés, ez az elmarasztaló megjegyzés!

Témánk szempontjából ezzel az esettel kapcsolatosan mindenestre az a döntő, hogy Ordass egy kritikus helyzetben a maga világos és egyszerű érvelésével hogyan tudta megváltoztatni egy testület – kétségtelenül jó szándékú, ám éppen a lényegét elfelejteni látszó – állásfoglalását.

Persze azt is tudjuk, hogy megnyilatkozásai nagyon sokszor nem tudtak ilyen pozitív hatást kiváltani. Egy azonban biztos, önéletrajzának tanúsága szerint mindig tudatosan törekedett arra, hogy kritikus helyzetekben, de egészen hétköznapi esetekben is az igazságot és csakis az igazságot mondja. Ami – s erről mi nagyon könnyen elfeledkezünk! – a legtöbbször egész egyszerűen azt jelenti, hogy az igazat, csakis az igazat... Ilyen hétköznapián, csűrés-csavarás, és főleg megalkuvás nélkül! Valahogy úgy, ahogy Jézus mondta: „...a ti beszédekben az igen legyen igen, a nem pedig nem, ami pedig túlmegy ezen, az a gonosztól van.” (Mt 5,37) Ez az út azonban, s ezt is Jézustól tudjuk, csak a megismert igazságból fakadó szabadságban (Jn 8,32) vállalható és járható.

1948. május 21-én megindulnak a tárgyalások „az egyház és állami viszonyának rendezése ügyében”. Amint hamarosan kiderül, ezeknek igazában egyetlen célja van: olyan megegyezést kötni, amelyben az egyház önként följajánlja iskoláit az államnak. Kiderül az is, hogy az állam egyházunkkal is a reformátusokkal már kimunkált egyezmény-tervezetet akarja elfogadtatni. Ordass álláspontja világos, s ezt el is mondja: „Ha a kormány csak a legkisebb mértékben is valóban figyelembe akarja venni az ország lakosságának a véleményét, akkor nem tehet egyebet, minthogy e kérdés fölött napirendre tér és az egyházi iskolák államosításának tervét félreteszi.” (Önéletrajzi írások, I. 287.) Szavai mérhetetlen indulatokat váltottak ki. Darvas József egyenesen Mindszenty reakciójával vádolja meg a püspököt. De nemcsak őt ingerelte dühödtt kirohanásra Ordassnak az igazságot kimondó beszéde (hogy ti. egyházunk népe ragaszkodik iskoláinkhoz), hanem a püspököt később fölkereső Mihályfi Ernőt is. Neki még élesebben fogalmazza meg Ordass az igazságot: „...a kormány jól tudja, hogy az ország népe meg akarja tartani az egyházi iskolákat. Az államosítás erőszakolásából folyó következményekért a kormány nem szívesen vállalná a felelősséget. Lényegesen kényelmesebb tehát a kormánynak az, ha a nép fölzúdulásának céltáblául odaállíthatja az egyházról püspököket.” (Önéletrajzi írások, I. 288.) „Mihályfi ingerülten távozott” – teszi még hozzá a beszámoló. Hát igen, ez is egy fajta döntés. Hátat fordítani annak, aki szemünkbe mondja az igazságot. Különösen akkor, ha ez az igazság rejtett gonosz szándékainkat leplezi le.

Következő, s egyben utolsó példám 1956 őszéről való. Túl vagyunk már az EVT végrehajtó bizottságának galyatetői ülésén, az Ordass-rehabilitációt előké-

szítő tárgyalások jó részén. Vannak biztató jelek: az állami rehabilitáció szinte biztosra vehető, az egyházi azonban nehezebb ügynek tűnik. Nehezebb ügynek, mert ha Ordassat egyháziilag is rehabilitálják, vissza kellene térnie püspöki szolgálatába. De mi lesz akkor – elsősorban – Dezséryvel, de Vetővel is, a két törvénytelen püspökkel? Ekkor, szeptember 24-én, hétfőn kerül sor Ordass és Dezséry megbeszélésére, aminek második részét a „lila könyvek” tavaly megjelent negyedik kötetében olvashatjuk. (Válogatott írások, I. 709. kk.) A hosszú és tanulságos beszélgetésnek most csak egyetlen részletét szeretném gondolatmenetünkbe illeszteni. Ordass itt arról szól, hogy az egyházban sok nyugtalanságot okoz az ún. Ordass-kérdés. De mindjárt hozzáteszi: még több nyugtalanságot támaszt a Dezséry-kérdés. Szerinte (Ordass szerint) az lenne a legjobb megoldás, mivel a Dezséry-kérdéssel a Vető-kérdés is összefügg, ha mind a hárman egyszerre lemondanának. „Az egyház jusson abba a helyzetbe, hogy a mi kihagyásunkkal választhasson magának törvényes vezetőséget”, olyan embereket, „akik nem exponáltak magukat politikailag sem jobb, sem bal oldalon és akik a nyugalmat és békességet visszahozhatnák az egyházba.” (Válogatott írások, II. 716.) S még hozzáteszi, hogy a maga életét el tudná képzelni akármilyen kis gyülekezetben is. „Az egyház érdeke nekem is megérne ennyit.”

Meglepő gondolatmenet? Az! De Ordass Lajosnak el lehet hinni, hogy őszinte s igaz. Az ő szájából nem cseng hamisan, ha az egyház érdekéről beszél, mert ott van mögötte Krisztus és az egyház ügyéért szenvedő életének aranyfedezete.

Ám nemcsak meglepő, de döntés elé állító gondolatmenet is ez. Elfogadni vagy elutasítani, – ez itt a kérdés! Azt már csak csöndesen teszem hozzá: tudjuk, a válasz elutasítás volt. S hogy mennyire az volt, azt 1956. október 30-a ellenére, 1958. június 24-e mutatja...

* * *

1970. február 24-én, az Ordass ellen országszerte folyó támadássorozat részeként, összevont LMK ülést tartott – éppen itt, ahol most együtt vagyunk – a budai és a pesti egyházmegye. Ottlyk Ernő előterjesztése után Káldy emelkedik szólásra: „...Ordass-kérdésről beszélünk. Tudomásul kell venni, hogy ez csak epizódkérdés, mint ahogyan Ordass is csak epizód-figura!” Majd hosszú felszólalásának végén: „Az epizód-figurák pedig el fognak tűnni...” (Önéletrajzi írások, II. 918. 923.)

Igen, tulajdonképpen igaz, az epizód-figurák eltűnnek. A kérdés csak az, hogy – nem a történelem, hanem – a történelem és az egyháztörténelem Úra kit minősít epizód-figurának és kit tesz „főszereplővé” kritikus helyzetek útvesztői közt vándorló népének életében.

Ordass Lajos nem akart főszereplő lenni, – ez bizonyos, de kapott olyan feladatot az Úristentől és hozzá annyi erőt és állhatatosságot, hogy ez alakját a 20. századi igaz Krisztus-tanúk közé emeli. A kérdés, a mi kérdésünk is csak az, hogy figyelünk, hallgatunk-e – talán épen a magunk kritikus helyzeteiben, nehéz döntéseink között – a tanúskodásából nekünk szóló üzenetre.

ifj. Zászkaliczky Pál

Teológia volt-e a teológia, avagy némi irigykedés református testvéreinkre

Az egyháztörténet iránt érdeklődő, azt kutató barátunktól kaptunk a közel-múltban egy csúnya sárga színű kötetet azzal, hogy ez minket – feleségemmel – biztosan érdekelni fog. Elriasztóan hosszú címe és aktuálisan bokros teendőim miatt átmenetileg a könyvespolc egy jó atmoszférájú helyén (Pap László és Ravasz László társaságban) húzódott meg néhány hónapig. Ugyanakkor – közepes prioritással – az előlvandók sorába is felvettem. Aztán ősszel rákerült a sor.

Bogárdi Szabó István református lelkész Egyházvezetés és teológia a Magyarországi Református Egyházban 1948 és 1989 között című doktori disszertációjában a szolgáló egyház teológiáját elemzi, ami az 50-es évek elejétől formálódott, a 60–80-as években egyeduralkodó volt. Megrajzolja annak ekkleziológiai vetületét, rámutat alapvető hiányosságaira és tévedéseire. Hogyan jutott el ehhez a témához? Saját bevallása szerint eredetileg a XX. századi protestáns krisztológiákról készült dolgozatot írni. Érinteni kívánta az 1948 utáni magyarországi irányzatokat is. A szolgálat teológiáját elemezve először rádöbrent arra, hogy ennek a rendszernek nincs krisztológiája, majd kiderült számára, hogy egyház-tana sincs. Végül fel kellett tennie a kérdést: Mi is valójában az a teológiai rendszer, ami már az 50-es évek elejétől indulóan folyamatosan és egyre erőteljesebben meghatározta a református egyház mindennapjait? Arra kellett rájönnie, hogy rendszerről szó sincs. Teológiailag kidolgozatlan, torzban maradt kezdeményezés, aminek egyetlen erős oldala a praktikum, az egyházvezetési gyakorlat volt. Ezt támasztja alá Erdei János idézett értékelése is: „Bereczky Albert munkásságát... az a fölismerés irányította, hogy a magyarországi protestáns egyházak jövőjét – az adott időszakban – egyáltalán nem... befolyásolják a teológiai megfontolások. Az egyház politikai színvallásra volt kényszerítve és az egyház jövője egyáltalán nem az ezeket a politikai döntéseket befolyásoló teológiai megfontolásoktól, hanem a döntések politikai, jobb esetben történetfilozófiai kontextusától függött. A korszak műfaja... a prédikáció és a publicisztika. Ezeket teológiának nem vélhetjük.” (73–74. o.)

Már a bevezetés egyik jegyzetében nagyon fontos megállapítást tesz a szerző: „...elkerülendőnek tartom azt a hibát, hogy az egyházat az egyházvezetéssel összekeverjem. A Magyarországi Református Egyháznak természetesen volt egy másik, belső, „nem nyilvános élete”, de ez az egyházkormányzat szerepének megítélését nem enyhíti, hanem inkább súlyosbítja.” (9. o.) Az egyenesen megállni tudók pusztja léte erkölcsi teherként jelent a megroppantak és a tudatos kiszolgálók számára.

Bogárdi Szabó István rendkívüli kutatómunkájáról tanúskodik a kötetben található számos idézet. Hannah Arendt szerint „az úttársszervezetek a totalitárius mozgalmakat a normalitás és a tiszteletreméltóság fátylával takarják be és a tagokat éppen úgy becsapják a külvilág valódi mivoltát illetően, ahogyan a külvilágot is becsapják a mozgalom valódi mivoltát illetően.” (9. o.) „Propagan-

dista frontszervezet szerep” volt kiosztva az egyházakra a diktatúra idején. Ezt a meglátást erősítette meg utólagos magyarázkodásként „Kocsis Elemér, aki – post festa! – egy történetileg akcicens, csak a maga kontextusában szükséges keresztyén-marxista dialógus részének tüntette fel a szolgáló egyház teológiáját, amely a marxizmus „megszűntével” el is veszítette aktualitását.” (67. o.)

Jellemző az állam és az egyház akkori viszonyára további két idézet. Bartha Tibor püspök írta 1965-ben: „A kommunizmusnak az ember nyomorúsága megoldására irányuló törekvése megfelel a(z) irtalmas) samaritánus gondolkodásának.” (108. o.) Jól mutatja ez a mondat az akkori egyházvezetés azon törekvését, hogy hasznossá tegye az egyházat akár olyan áron is, hogy megfélekezze Krisztustól kapott küldetése elsődlegességének folytonos hangsúlyozásáról, ellenben igyekszik megfelelni a politikai elvárásoknak. Nem felmentően, de szomorúan megállapítható, hogy az egyházak helyzete adott volt. Kádár János az MSZMP PB egyik 1958-as ülésén ezt mondta: „...együttműködés és harc az egyházakkal. Meg kell vizsgálni, hogy miben működünk együtt, milyen eszmei alapon. El lehet képzelni, hogy elvi alapon együttműködünk a szocializmus érdekében. Nem a marxizmus-leninizmus szerint, hanem úgy, hogy ők alávetik magukat a társadalmi fejlődésnek, mert hiszen »ez is istentől jön« és beállnak a sorba.” (122. o.) Úgy tűnik mégis, hogy ez az egymás mellett élés harmóniában és behódolásban telt el. „Bereczky Albert... 1951-es díszdoktori beszédében azt fejtegette, hogy a keresztyénség feladata az, hogy a politikai kérdésekben is a hit válaszát adja meg. ... kijelenthetjük, hogy a szolgáló egyház teológiája még a hit kérdésében is csak politikai válaszokat adott. Ennek alárendelve, a szolgálat-teológia kidolgozói és képviselői... ideológiaként működötték ezt a „teológiát”. A Magyarországi Református Egyház eme hivatalos teológiája a politikai megszállottság „klasszikus” példája.” (172. o.)

Az államú ideológia és hatalom, valamint az egyházvezetés összeleplezésének egyik bizonyítékaként elemzi a szerző Bartha Tibor egyik írását. „Azt a mondatrészt tehát, hogy „Krisztus egyháza nincs a kapitalista társadalmi rendhez kötve”, most már logikusan nem úgy kell lefordítanunk, hogy – mutatis mutandis – a szocializmushoz sincs kötve. Ezt csak úgy érthetjük, hogy az egyház nincs a kapitalizmushoz kötve, *tehát* a szocializmushoz van kötve. ... a kálvinizmus hozzácsatolása a szocializmushoz egybeesik a kálvinizmus eredeti intenciójának megvalósításával.” (159. o.)

A szerző több ponton megvonja a református és az evangélikus egyház közötti párhuzamot. Idéz lapjainkból, püspökeinktől. Ugyanakkor sajnálattal állapítja meg, hogy a kiszolgálás teológiájának gyártásában a reformátusok előrébb jártak. Annak indulását már 1951-re, Békefi Benő, majd Victor János néhány cikkének megjelenésére datálja. Késve indult tehát a mi diakóniai teológiánk, de vezetőink azon voltak, hogy ezt a hátrányt behozzák. Egy helyen meg is jegyzi: „Most nem kívánok külön foglalkozni azzal a komikusan szomorú versengéssel, ahogyan a két egyház vezetői többé-kevésbé nyíltan igyekeztek e két teológia (értsd: a szolgáló egyház és a diakóniai teológia – Z. P.) „előállításában” lekörözni egymást.” (114. o.)

A párhuzamosságok és közös vonások felfedezésének élménye a református egyház közelmúltját csak foszlányokban, de az evangélikusét jobban ismerő ol-

vasónak bőven megadatik. Megtudhatjuk – többször közvetett információkból –, hogy 1956-ban ott is komoly lépések történtek a Rákosi-rendszer által okozott deformációk megszüntetésére mind teológiai, mind személyi síkon. A visszarendezés már 1957-ben elkezdődött. Bartha Tibor, aki a 60-as, 70-es, 80-as évek meghatározó alakja volt, Káldy Zoltánhoz hasonlóan 1958-ban foglalta el a püspöki széket. Az a zsinatuk, amely megalkotta az új, a totális egyszemélyű vezetést rögzítő törvénykönyvet, 1967 első felében volt, egyházunkban 1966 decemberében. Mindezek azt az érzetet keltik a gyanútlan olvasóban, hogy a történeteket, a teológiai rendszerek alakulását egy külső, az egyházaktól független, de felettük álló, sajnálatosan nem mennyei, hanem földi hatalom irányította, illetve rendelte meg.

A legfontosabb párhuzam, hogy mindkét egyházban megkérdőjelezhetetlen, kizárólagos ideológiává, a vezetői és a politikai rendszer iránti lojalitás mértékévé vált az uralkodó teológiai irányzathoz való hasonulás. Ezek képviselőinek megerősödése vezetői székükben együtt járt a gondolkodás sokszínűségének írásztaflókba szorulásával és a kritikai hangvétel elfojtásával.

Többször éreztem, hogy a könyv befejeztével nem szabad testvéregyházunk történetének megismerését abbahagyni. Elsősorban a kritikai hangot megütő dokumentumok, levelek, tanulmányok azok, amelyek jelentőségüknél és tartalmuknál fogva méltók a kutatásra, az eredetiben való olvasásra. Egy átfogó elemzés, mint amilyen a könyv egyik (3.3.2.) fejezete, természetesen nem pótolhatja az elsődleges források megismerésének élményét. Meg kell hát ismerni az 1955–56-os *Hitvalló Nyilatkozatot*, Ravasz László és Vályi Nagy Ervin írásait, a Megújulási Mozgalom iratait. Az uralkodó teológiák későbbi bírálatairól szólva így ír: „Feltétlenül meg kell jegyeznünk, hogy a nyolcvanas években az evangélikus egyházban kibontakozó kritikai mozgalom bírálata tartalmilag megegyezik az alább hivatkozott kritikákkal, noha a lutheri teológia idevonatkozó perspektívái némiképpen mások, mint a kálvinizmuséi. ... Azt is szükséges megjegyezni, hogy az Evangélikus Egyházban természetszerűleg később bontakozott ki a diakónia teológia kritikája, hiszen a diakónia teológia is jelentős fáziskéséssel lett „hivatalos teológiává”. De azt is el kell ismernünk, hogy a nyolcvanas években a református egyháznak nem volt Dóka Zoltánja.” (113–114. o.)

Bogárdi Szabó Istvánnak a munka örömet, de a feltárt valóság szomorúságot okozott. Többször elfogta a kétség: meg kell-e írni ezt a munkát? Nem kellene inkább felejteni? Talán a teológiáról formált vallomása segítette tovább ezeken a pillanatokon, miszerint a teológia eleve hordoz magában egyházkritikai funkciót. Egyik alapvető eszköze a megkülönböztetés képessége. Ha pusztán a más síkon eldöntött dolgok dekorációjává válik, akkor elveszti értelmét, küldetését, az egyház pedig megroppan, tagsága elidegenedik a vezetéstől. „A feladat ma éppen az, hogy ezeket az eredeti bibliai, egyházi és teológiai elemeket feloldjuk ama kényszerítés alól, hogy a modern keresztyénység politikai illúzióját hordozzák. Ez lenne a teológiának – és az egyházvezetésnek – a politikai varázslat alóli feloldása. Ha ugyanis az egyház tökéletesen azonosítja magát egy politikai programmal, vagy ideológiával, előbb-utóbb fel kell tennünk a kérdést: ha az egyház csak azt tudja és akarja mondani, amit már kívülről mások (és talán sokkal jobban) elmondtak már, mi szükség van még egyáltalán az egyházra?” (174. o.)

Bogárdi Szabó István családja is megszenvedte az egyház átfarmálását. Nagypapa, Szabó Imre Budapesten volt esperes, majd 1951-ben magyarázat nélkül kitelepítették a Szabolcs megyei Bujra. Később megtudta, hogy ügyének háttérében a Ravasz Lászlóhoz kötődő barátsága, valamint az egyház megfélemlítése állt. Az ő eltávolításával is arra akarták kényszeríteni a zsinatot, hogy a maradék református iskolákat is ajánlják fel az államnak. Kiérezve könyvéből ezt a hátteret, magam is fogékonyabb lévén az egyháztörténeti vonatkozásokra, sajnálom, hogy nem tudtam igazán teológiai értékelést adni munkájáról. Pedig méltó lenne rá.

Említést érdemel még a könyv fogadtatása. Úgy látszik, hogy a párhuzamosság ezen a ponton is meghúzható a két egyház között. Ahogy annak idején a mi interjúkötetünket, úgy Bogárdi Szabó István munkáját is elhallgató közöny fogadta.

Persze többektől kapott pozitív visszajelzést, de a reakciók az egyházpolitikai törésvonalakat jól tükrözték. Az alcímben említett „irigységem” ennek ellenére megvan. Ha nincs is egyházat átfarmáló hatása, rendszert alakító következménye, mégis az evangélikus egyházban is nagy szükségünk lenne (Vajta Vilmos nagyértékű írásán túl) olyan munkákra, ami szakértelemmel és rendszerezetten feldolgozza és elemzi az 1945 utáni eseményeket és a teológia deformálódását.

Ha mindezek után a kedves olvasóban tovább erősödött a külső beavatkozásról, az egyházak idegen vezérléséről alkotott meggyőződése, akkor annak talán nem e sorok írója az oka. Ajánlom hát mindenkinek ezt a könyvet!

(Bogárdi Szabó István: *Egyházvezetés és teológia a Magyarországi Református Egyházban 1948 és 1989 között. teológiai doktori értekezés. Ethnica kiadás, 1995.*)

* * *

Sebald Heyden (1525):

Ember, sirasd nagy vétkeidet...

*Ember, sirasd nagy vétkeidet,
mert érte Krisztus a mennyet
elhagyva, földre szállott.
Tiszta és kedves szűz anya
szülte őt nekünk, Mária,
hogy legyen közbenjárónk
Holtaknak adott életet,
gyógyított minden beteget,
még eljött az órája,
hogy értünk áldozat legyen,
és minden vétket felvigyen
a kínos keresztfára.*

*Nagy hálát adjunk neki hát,
ki értünk vállalt kínhalált:
eljünk úgy, mint kívánja!
Vivjünk a bűnnel nagy csatát!
Krisztus majd győzedelmet ad,
hallgassunk csak szavára!
Tőle tanul szeretetet,
ki értünk halált szenvedett
s így adott üdvösséget.
Ó, ember, nézd a Golgotán:
bűnödre mily ítélet vár,
ha ő meg nem ment téged!*

Fordította: Dóka Zoltán

Zusammenfassung

Mit der heutigen Nummer tritt die neue Folge der Zeitschrift Keresztyén Igazság in ihren elften Jahrgang. In unserer Frühjahrsnummer begrüßen wir den namhaften Theologen Zoltán Dóka, anlässlich seines 70-ten Geburtstages. In dieser Nummer veröffentlichen wir mehrere seiner Schriften: eine Osterpredigt aufgrund Mk 16,1-8, über die Geburt des Osterglaubens und seinen Inhalt; einen Vortrag, den er den Hörern der Ref. Theologie mit dem Titel: „Auferstehung Jesu, als geschichtliche Frage, theologische und Wortverkündigungsaufgabe“ vortrug, und einen anderen Vortrag über die Selbstinterpretation des Ordass Lajos Freundeskreises. Dieser letztere erklang in der Reihe der LOFK Vortragsserie. In unserer Studienspalte bringen wir aus derselben Serie noch drei andere Vorträge in unserer heutigen Nummer. Sándor Magassy Sen. gibt einen analytischen Überblick über die letzten 50 Jahre unserer Kirche. Lóránd Boleratzky, der erste Vorsitzende des LOFK gibt in seinem Vortrag einen Überblick bezüglich der Tätigkeit und den Dienst des Kreises seit seiner Gründung 1988. Gábor Itzész beschreibt die das Leben des Bischofs Lajos Ordass begleitenden kritischen Situationen. Im letzten Schreiben unserer Folge rezensiert Pál Zászkaliczky das Buch eines reformierten Theologen (István Bogárdi Szabó; Kirchenleitung und Theologie in der Ungarischen Reformierten Kirche zwischen 1948 und 1989), mit Hinweis auf die Parallelen des kirchlichen Lebens und dessen Elend in den zwei protestantischen Kirchen und auf die gemeinsamen Züge in der bestimmten Zeitspanne.

Summary

With the current issue of our periodical the New Series of the Keresztyén Igazság (Christian Truth) opens its tenth volume. In our Spring issue we greet the well-known theologian Zoltán Dóka, member of our editorial board on the occasion of his 70th birthday on the first of January. We bring several of his writings: an Easter sermon on the basis of Mark 16,1-8, which talks about the coming forth and the content of the Easter faith; a lecture given before the students of the Calvinist Academy of Theology in Budapest titled The Resurrection of Jesus: a historical question and a theological as well as a preaching task. We also bring another lecture about the selfinterpretation of the Ordass Lajos Circle of Friends (OLBK). This last one was given at the OLBK lecture-series, In our Studies section three other lectures can be read from this series. Sándor Magassy Sen. gives an interpretative overview of the last 50 years of our church. Lóránd Boleratzky, the first president of the OLBK takes a look at the ten years of work and service of the Circle in his lecture, starting from 1988 when it was formed. Gábor Itzész talks about Lajos Ordass, taking into special consideration the critical situations accompanying his life. In the last writing of this issue Pál Zászkaliczky, Jr. reviews the book of a Calvinist theologian (István Bogárdi Szabó: Churchleadership and Theology in the Hungarian Calvinist Church between 1948 and 1989), pointing out the parallelisms between the life and miseries of the two churches during this period.

A szerkesztő közleménye:

Rözse István testvérünk ösztöndíjas tanulmányi munkája miatt egyelőre nem vesz részt folyóiratunk szerkesztésében. Kutató munkájára Isten áldását kérjük.

Lapzárta után kaptuk a hírt *Botta István* testvérünk, az OLBK alapító tagja, folyóiratunk volt főszerkesztője haláláról. Következő számunkban emlékezünk meg róla.

E SZÁMUNK SZERZŐI

<i>Dr. Boleratzky Lóránd</i> ny. egyet. magántanár	Budapest
<i>D. Dóka Zoltán</i> ny. lelkész	Bag
<i>Ittész Gábor</i> lelkész	Győr
<i>id. Magassy Sándor</i> ny. lelkész	Sikátor
<i>iff. Zászkaliczky Pál</i> programozó matematikus	Budapest

* * *

Szeretettel ajánljuk Olvasóink figyelmébe alábbi kiadványainkat:

<i>Ordass L.:</i>	A keresztfa tövében	100,-
<i>Ordass L.:</i>	Jó hír a szenvedőknek – Prédikációk	250,-
<i>Ordass L.:</i>	Nem tudok imádkozni	100,-
<i>Giertz Bo:</i>	Házát kősziklára építette – Elbeszélés	150,-
<i>Giertz Bo:</i>	Hítből élünk – Elbeszélés	150,-
<i>Loy–Ordass:</i>	Te vagy reménységem – Imádságos könyv	100,-
<i>Lyugár–Ordass:</i>	Fáklya – Ifjúsági áhítatoskönyv	300,-
<i>Terray L.:</i>	Nem lehetett mást – Ordass L. életútja	100,-
<i>Scholz L.:</i>	Két sugárzó igazgyöngy – Írásmagyarázat	120,-
<i>Sólyom J.:</i>	Hiszem–tudom	
	– Bevezetés az egyház tanításába	220,-
<i>Virág J.:</i>	Dr. Luther Márton önmagáról	350,-
<i>Luther M.:</i>	14 vigasztaló kép	160,-
<i>Botta I.:</i>	Dévai Mátyás, a magyar Luther	100,-
<i>Vajta V.:</i>	Hit és élet összecsengése	40,-
<i>Kapi B.:</i>	Isten hárfása – Gerhardt Pál élete	150,-
<i>Böröcz S.:</i>	Kiáltás a mélyből	600,-
<i>Newman–Kendek:</i>	Jöjj Jézushoz! – Evangelizáló füzet	100,-
<i>Dóka Z.:</i>	Márk evangéliuma – Kommentár	1.200,-
<i>Rözse I.:</i>	A halál árnyékának völgyében	500,-
<i>Boleratzky L.:</i>	Evangélikus egyházjog I.+II.	1.300,-

Kiadványainkat a budapesti Huszár Gál Könyvesbolt is árusítja
(V., Deák tér 4.). Írásbeli megrendelés esetén – a postaköltség
felszámításával – vidékre postai szállítást is vállal.

* * *

A Keresztyén Igazság évi előfizetési díja 1999-től 600 Ft + postaköltség.

Külföldre 12 DM

Egy szám ára 150 Ft

Folyóiratunk és kiadványaink megrendelhetők:

Ordass Lajos Baráti Kör

1114 Budapest, Bocskay út 10.